SES

SANAT ▪ EDEBİYAT ▪ SOSYOLOJİ
AYLIK MECMUA

Nebil Vary tarafından TÜSTAV'a bağışlanmıştır

**HARP ZARURİ VE HAYATİ OLMALIDIR.
HAYATI MİLLET TEHLİKEYE MARUZ
KALMAYINCA HARP BİR CİNAYETTİR.**

K. ATATÜRK

SES
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
YUSUF AHISKALI
Liman İşletmesi U. Müdürlüğü karşısında No. 89
Sayısı 10 Kr.
SAYI: 3
AĞUSTOS — 1939
Basıldığı yer:
KOSKUN BASIMEVİ

HER AY

LOZAN

Lozanda, sulh muahedesini imza eden hür ve müstakil bir Türk vatanına malik olduğumuzu dost, düşman bütün dünyaya tasdik ettirdik. Lozanı Dumlupınar zaferi temin etti. Lozan bugünkü Türk inkilâbını veTürk Cumhuriyetini bize kazandırdı.

Her muvaffakıyetini; bize, Mehmetçiğe, Türk münevverine ve Türk kadınına dayanan koca Atatürk kazandırdı.

Lozandan sonra Balkan ittifakını, Sadabad ittifakını, Türk - Yunan, Türk - İngiliz, Türk - Fransız ittifaklarını aktettik. Moskova ile daha da evvel anlaşmıştık.

Lozanda aldığımız hak ve kuvvet ile Montrö muahedesiyle boğazları tahkim ettik ve Hataya kavuştuk.

Fakat ya Lozan olmasaydı ne olacaktı halimiz?

Sevr muahedesi şimdiye kadar dünya yüzünde ne bir Türkiye devleti ve ne de bir hür Türk milleti bırakacaktı.

Memleketimiz bir Habeşistan olacaktı. Biz de kim bilir hangi emperyalist devletin ordusunda birer nefer..

Fakat işte bu feci âkibetten bizi Lozan kurtardı. Lozandan sonra biz Avrupa medeniyetine kabul edildik. Ayni hukuk ve hürriyete malik olduk. Her devletle mütekabiliyet şartı ile münasebata giriştik. Devletimizi kurduk. Hâkimiyet ve istikbâlimize tam manasiyle kavuştuk. Kuvvetli bir ordumuz oldu.

Sultan ve Halifeleri attık. Osmanlı tarihini kapayıp yeni bir Türk tarihi açtık. Siyasî ve içtimaî inkilâplar yaptık. Layık olduk. Kadına her türlü hukuk ve hürriyeti verdik. Şarktan ayrılıp garbe koştuk. Maziden ayrılıp istikbâle doğru yol aldık.

(Sonu 18 inci Sayfada)

NOTLAR

SANATKÂR NEREDE?

Falih Rıfkı ATAY

Geçen ay İstanbula geldiğimdenberi onu iç sokaklarda, ana caddelerde, şehirde ve sayfiyelerde, bahçelerde ve yapılarda, Rumeli Hisarı mezarlığının önünde, her tarafta arıyorum. Bahçıvan, mühendis, boyacı, kalfa, ustaları ve çırakları ve âletleri ile her adımda karşıma çıkıyor. Bunlar muazzam ebatta bir çirkinlik inşa etmektedirler. Çünkü zevk kültürünün, inşa ve hayatın bütün teferruatına hâkim olmak lâzım gelen san'atkârın mürakabesinden mahrumdurlar.

Üsküdar yamaçlarında bir ahşap evin boya rengi İstanbul peyzajına tesir eder. Bir kışla badanası, gurubun, tulûun, sabah ve akşam saatlerinin tadını kaçırır. Hisar mezarlığı lâtif bir köşe idi: Onu tahrip eden şey, yolun genişlemesi değildir. Dıvarların yeniden tanzimi, san'atkârlar tarafından yapılmamış olmasıdır. Bu dıvarlar, bir tablo yapmak kadar ince bir işti.

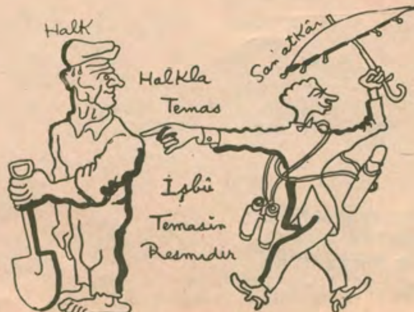
Caddelere renk seçmek yine böyle bir zevk, hele eski kültürün tamamen sükut etmiş olduğu bu buhran devrinde, münakaşalı bir san'at meselesidir. Cepheler böyle, parklar böyle, her şey, evlerin içinden gayri her şey böyle!

Geçenlerde bir Yugoslav şairi ilk defa olarak İstanbula gelmiş. Türk âbidelerini hiç tanımıyormuş. Süleymaniyenin etrafındaki eski binalara hayran olmuş. Bizzat camiin avlusuna girince hayreti büsbütün artmış. Sonra etrafına bakınmış. Kendini gezdiren Türk dostuna demiş ki:

"— İyi ki İstanbulu kaybetmemişsiniz, yoksa bu âbideleri yapmış olanların, şu mahallelerde oturanların cedleri olduğuna kimse inanmıyacaktı!"

İnşa ve urbanizm bakımından bir kalkınma devrindeyiz. Mesele basittir: Bir liradan bir milyon liraya kadar küçük büyük her masraf şehri miktarınca ya güzelleştirir, ya çirkinleştirir. Eğer en küçük iş dahi - bir bahçe parmaklığına kadar - san'atkâr murakabesinden geçerse, bir kaç sene sonra yalnız şehir manzarasının değil, umumi zevkin dahi genişlemeğe başladığını, yeni bir kültür devrine girdiğimizi hissedersiniz. Böyle olmazsa şehir maddeten yapıldığı nisbette manen bozulmakta devam eder ve kimbilir nice nesiller için, bir çimento mezarlığı içine gömülür, gider.

Belediyenin ilk yapacağı şey yeni umran işlerini beledî hizmetlerden ayırmak, ve muhtelif mütehassıslarla beraber ve hepsinin başında san'atkârlardan mürekkep bir imar kontrol bürosu kurmaktır. Prost plânının tatbikatına onlar bakmalıdırlar.

■ İNKILÂBI ANLIYALIM ■

YA BU DEVEYİ GÜTMELİ....

★

Barem kanununun mer'iyete girmeğe başlaması yüksek maaşlı memurlar arasında bir gürültüdür kopardı. Her gün her tarafta işitiyoruz: efendim, insan ayda 400 lira ile geçinebilirmiymiş, bu kanun memuru çalmağa, rüşvet almağa ve daha bilmem neler yapmağa sevkediyormuş, artık işin tadı, hayatın tadı, yaşamanın tadı kalmamış, gençlere istikbal kalmamış, orta yaşlılara ümit kalmamış, ihtiyarlara rahat kalmamış vesaire vesaire..

Fakat bir yandan mütemadiyen çenesini işleten bürokrasi diğer taraftan beynini bin bir işkenceye katlandırarak Baremde açık delik bulmağa, şu veya bu dolambaçlı yolla yakasını bu kanunun hükümlerinden kurtararak eskiden aldığı parayı gene almağa çalışıyor. Şimdilik bulduğu yollardan bir tanesi ve ona en çok ümit vereni ihtisas kaçamağıdır.

Bu vaziyet karşısında akla pek tabiî olarak şu sual geliyor: Eğer Barem kanununun hükümlerinden kurtulmak için az çok dolgun maaş alan memurları uçsuz bucaksız bir mütehassıslar ordusuna kaydedeceksek bu işi müteaddit seneler boyunca yapmaktan kazanılan bu ihtisas madalyasını küçük memurlara neden vermiyelim! Filhakika bu mânada kabul edilen ihtisasa dolgun maaşlı ve çok defa işin ancak umumî kısımlarıyla meşgul olan büyük memurdan ziyade işin teferruatiyle uğraşan iç zembereklerinin işleyiş tarzını çok defa büyüklerden daha iyi bilen küçük memur sahiptir. O halde küçüğün kabahati ne? O neden bu mütehassıslık vasfından istifade ederek pek yüklü olan hayatını biraz hafifletmesin? Mesele bu zaviyeden tetkik edildiği takdirde söylenilenlere hiç diyecek yok: yalnız teşekkül etmekte olan "mütehassıslar" ordusu kadrolarını namütenahi genişletecek ve Baremin tatbik sahası kalmıyacaktır.

Zira Barem kanunu tanzim edilirken ve mevkii mer'iyete girerken şahsî menfaatlerden çok daha üstün bir menfaatin koruması düşünülmüştür:

(Sonu 15 inci Sayfada)

Mf. VEKİLİ HASAN ALİ YÜCEL'E

AÇIK MEKTUP

Her türlü resmî saygı formüllerini bırakarak, dertlemizi çok iyi anlayan bir ağabeye hitap ediyoruz:

Genç Türk san'atkârlarına millî san'at reçeteleri yazılıyor, bilirsiniz; bunları yazanlar, süslü makale yazmak gayretindeler, amelî bir çare vermezler, hamiyet yarışına girişirler, başımıza allâme kesilirler, lûgatlarda avladıkları fikir kırıntılariyle develer gibi geviş getirirler.

O boş cümlelerin bir salyangozu bile harekete getirdiği görülmemiştir.

Görülmez çünkü en kutsî fikri şamata, yaygara içinde boğarlar, melomdramlarda öptüğü kadını bıçaklıyan kötü taşra aktörü gibi, düşünceleri hareketlerinden ayrıdır.

Derdimize geçelim:

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasiyle, Türk san'atine kalan kültür mirasında "garp", akalliyette idi.

Gençler Avrupaya gittiler, okudular, iyi kötü bir zümre, "garp kültürüne" ekseriyeti verdi

Bugüne gelince, bilhassa san'at bahsinde yerli kültür mirasının ehemmiyetini herkes anlamış gibidir.

Bu sarih hakikat anlaşılmakla beraber lâzım olan en iptidaî hareketler yapılmadı.

Türk san'atinin son büyük mümessilleri yalnız kaldı, Türk san'atinin temeli olan tezyinî "Küçük" san'atler, Türk halk san'atleri, mânen ve maddeten can çekişti, kurtarılamadı.

"Küçük" san'atlara, küçük değil, çok büyük san'at demek daha doğrudur.

Kadroları ekseri halktan çıkan, ve kökleri halkta kalan tezyini san'atların işçileri, Türk san'atinin tecrübelerine malik olan yegâne insanlardır.

Asırlarca toplanmış bir tecrübenin, bir zevkin son mümessilleri bunlardır.

Kaç kere yazıldı; Rönesansın son san'atkâr kadroları küçük zanaatlardan yetişme değil midir?

Benevenuto Cellini Kuyumculuktan yetişme değil miydi?

"Değil mi" leri uzatmaksızın hâdiseye geçelim:

Bin bir gece masallarındaki definelerden daha kıymetli san'at zenginliklerine, şekillerine, renklerine, âletlerine, sırlarına malik olanlar yelken açıp öbür dünyaya göç etmek mecburiyetindeler.

Bu ayrılışta iki sebep var; biri ihtiyarlık, diğeri yoksulluk.

Her hangi bir tekerlek mütehassısı yetiştirmek için vapurlara trenlere gençler bindiriyoruz; doğrudur, her şeye ıhtiyacımız var, öksürük ilâcı mütehassısına bile.

Fakat hiç değilse bunlar kadar mühim bir mesele daha mevcut:

Gençlerimizi hakikî san'at hocalarına teslim etmek, hem de koşa koşa teslim etmek.

Zannediyoruz ki Garp san'ati, Paris ekolu tamamlayıcı bir unsurdur, bir temel değil.

Çinicilik, halıcılık, dokumacılık, kakmacılık nakkaşlık, ciltçilik, boya nakşı, sadef ve fildişi işleri, yazmacılık, dövmecilik, lülecilik vs. gibi ölçülmez estetik kıymetlere sahip olan halk san'at mümessillerini bir araya getirmek için kaybedilen her saat, millî Türk san'atinin şekil anlayışına tamir edilmez bir ziyan getiriyor.

Hocalarımızın günleri sayılıdır.

Talebe toplamak, genç işçi - san'atkârları an'anevî teknikle temasa getirmek gibi son derecede mühim bir vazife deruhte etmesi mümkün olan müessese müstakil olmalıdır.

Bu müessesenin yalnız pedagojik değil, ayni zamanda ticarî bir cepheye malik olması mümkündür, lâzımdır.

Hazırlanan eşyalar yeni elemanların gayretiyle güne daha uygun olur, iç ve dış piyasada kolaylıkla bir satış temin edilir.

Müstakil bir satış şubesi turistlere bol ve halis eşya verir.

Yeni bir Sinan ancak böyle bir muhitte yetişir kanaatindeyiz. İstanbulun her hangi bir tekkesi depoluktan çıkmaz mı?

Bina olarak başka bir isteğimiz yok.

İhtiyar zanaatkârların, müstakbel hocalarımzın maişetini temin etmek, ve en iptidaî bir tesisatı kurabilmek için lâzım olan asgarî yardımın temini ilk adımı teşkil eder.

Eminiz ki bütün bunları biliyorsunuz, biribirinden mühim işlerle uğraşıyorsunuz, bu mektubu yazarken bir noktaya temas etmek istedik; Bu hayatî mes'ele için günlerini ve kuvvetlerini sarfetmeğe hazır olan bir genç kalabalığın mevcudiyetini haber vermek.

Millî bir Türk san'atinin canlanması, şekil alması için yegâne kestirme çare bu değil midir?

Yoksa kollarımızı açıp soralım;

— Halk san'atini nasıl bilirdik? Ve cenaze cemaati cevap versin:

— İyi bilirdik!

Demekten başka ne çare?

ÇAREYİ SİZDEN BEKLİYORUZ, SON ÜMİT SİZDE.

SES

Harp Ne Zaman Bir Zarurettir

İnsanlık cemiyetlerinin büyükleri tarafından yutulması mukadder olduğu nazariyesini, hiçbir yer için kabul etmiyoruz, kabul etmiyeceğiz, benliğine ve şuuruna sahip olan her milletin dokunulmaz müstakil bir devlet olarak yaşaması hakkı, insanlığın sarsılmaz, müşterek bir akidesi olarak tesbit olunmak lâzımdır.

— İSMET İNÖNÜ —

YAZAN M. TEKİN

Plutarque yazıyor:

Perikles büyük zaferlerinden birinden dönüşünde, Atinalılar tarafından büyük tezahüratla karşılandı. Ve bu takdir ve sevgi sarhoşluğu içinde zaferi kutlulayan büyük nutuklarından birini söyledi. Bu esnada bir dul kadın, birden ortaya çıkarak Periklese:

— Başka bir millete ait bir adayı zapt ve Yunanistana ilhak etmekle bugünkü şan ve şerefe kavuşmuş bulunuyorsunuz. Fakat bu adayı zapt için ölen genç Atinalılara, zevçlerine, ağlayan gelinlere ve babalarını kaybeden yetim çocukların sefaletlerine bakılacak olursa bu zaferiniz bir matem levhası halini alacaktır, dedi.

Perikles hiç cevap vermedi. Bir kaç gün sonra ölen gençlerin mezarında irat ettiği nutukta: "Onlar hayatlarının baharını kaybettiler." dedi.

Sırf kuvvetine dayanarak, sakin ve huzur içinde yaşayan bir milletin arazisini almağa ve halkını esir yapmağa ait fütuhatın tarih karşısında en iyi izahı bu Atinalı kadının sözlerinde yaşar.

Filhakika bir millet için meşru ve hayatî bir müdafaayı, bir kurtuluşu icabettireni hariç olmak üzere, her harp Wels'in dediği gibi sayısız beşerî hayatın ifnasından ve baha biçilmez beşerî servetin mahvından başka bir şey yapmamıştır. Bunun daha fena ciheti harbin nadiren beşerî bir davayı halletmesi ve umumiyetle hiç davayı halletmediği gibi neticede daha karışık, güç ve halledilemez davalar ortaya koymasıdır. Yaşadığımız bu devirde, insanlığın ağır olan tekâmülünde, büyük ıstıraplar mahrumiyetler, mücadeleler bahasına elde edilen beşerî valörler birer birer ortadan kalkmağa başlamış bulunuyor. İnsaniyet, adalet mefhumları lûgat kitaplarına inhisar ediyor gibidir. Onlardan bahsedilmiyor. Yalnız demokrat şeflerinin ve bunların arasında Ruzvelt ve bilhassa İsmet İnönünün nutuklarındadır ki sakin bir cesaretle haksızlığa karşı bir nefret, kuvvetin tahakkümüne karşı bir takbih beşerî adaleti müdafaa ve ihyaya karşı büyük bir saygı belirmektedir. Bu devirde kuvvetin hakka tahakkümünü, onun asil sesi kadar hiç bir ses bu kadar belâgatla protesto etmemiştir.

Mütefekkir İnönü, bu bakımdan, modern hümanızma'nın bir apôtre'udur. Harp ejderhası karşısına, ilk çağın ilâhı herkül gibi dikilmektedir.

*
* *

Filhakika harp, bir adalet, bir hak vasıtası olabilir mi? Bilhassa insan nevi için tabiî bir hal midir? İlmin bu hususa ait Mutalarına dayanarak bunu tahlil faydalı olacaktır.

Bugünkü emperyalistler, iddia ve prensiplerinde biyoloji ve Darvinizme dayanıyor.

Kırk yıla varan bir araştırma, müşahede ve bunların neticelerine dayanarak Darvin:

"Bütün mahlûkların faaliyet ve yaşamasındaki hâkim kanunu struggle for leife "hayat için mücadele" yahut eski bir tercüme ile "Bakayi elyak" ile izah etmiştir.

Darvin buna ait eserinde (2) "itiraf edeyim ki neviler arasındaki bu hayati rekabeti "hayat için mücadele" yi yekdiğerine tabi karşılıklı münasebetleri işaret ederek mecazi surette kullandım. Kıtlık zamanında, ayni kıtlıkla karşılaşan iki mahlûk, yaşamak için gerekli gıdayı temin hususunda aralarında mücadele edeceklerdir. Bir çöl kenarında yetişen bir ağaç susuzluğa karşı mücadele eder. Çünkü onun hayatı, birinci derecede rutubete bağlıdır."

Darvin daha aşağıda:

"Struggle for laife" bütün mahlûkatın gayri kabili içtinap bir surette, çoğalmaya ait temayüllerinden ileri gelmektedir. İstisnasız bir surette her nevi, o kadar süratle çoğalmaktadır ki - tahrip sebepleri mevcut olmasa - biraz sonra bütün dünya yalnız bir çiftin meydana getirdiği zürriyetle dolmuş olacaktır. Buna nazaran batî bir surette artan insan nesli, yirmi beş yıl içinde bir misli artacaktır."

Darvin'in eserinin hülâsası şudur:

1 — Tabiatte, en kuvvetli neviler, kuvvetlrine güvenerek, gıda sahalarını işgal etmekle diğer nevileri mağlûp ederek, en genis hayat hakkına kavuşurlar.

2 — Bütün canlı mahlûkat, ayni muhitte, ayni hayat şartlarına tabi tutulduğu zaman kendi varlıklariyle birlikte nevilerinin de bakasına çalışırlar.

Biraz dikkat edilirse Darvin eserinde neviler arasındaki rekabetin, mücadelenin varlığını ve kuvvetli nev'in gıda bahsinde (insanlar değil hayvanlar, nebatlar arasında) hâkimiyetini iddia etmiştir.

Bu husustaki iddiasına gelince bunda büyük bir hataya düşmüş ve zamanın tamamen yanlışlığını gösterdiği Maltüs nazariyelerinin tesiri altında kalmıştır. Maltüs, tabiattaki canlı mahlûkların silsilei hendesiye ve gıda maddelerinin de silsilei adediye üzerine çoğaldığını ileri sürmüştü.

Bunlara nazaran, yirmi beş yıl sonra, dünyada insanların adedi pek fazla artacak, buna mukabil gıda maddeleri ihtiyaca kâfi gelmiyeceği için büyük bir kıtlık ve sefalet baş gösterecektir. Halbuki, bunun tamamen aksi çıkmıştır, bugün dünyada gıda maddeleri azalacağı yerde, geçen yıllarda Amerikada buğdaylar trenlerde kömür yerine yakılmış kahve stokları denize dökülmüştür. Maltüs insanın zekî bir mahlûk olduğunu ve zekâsiyle bugün harika denilecek bir tekniğe kavuştuğunu ve bunun sayesinde hayatını emniyet altına aldığını tamamen unutmuştur.

*
* *

Tabiate gelince, ayni neviin fertleri arasında yekdiğerini ifna olmadığı gibi yaşayış noktai nazarından bütün mahlûklar arasında, bir ahenk âdeta bir tevazün mevcuttur:

"Bunların yaşayışları da başka bir manzara arzetmektedir. Afrikanın geniş, hudutsuz sahralarında, ormanlarında yaşayan hayvan sürüleri birlikte yaşamak ihtiyacını duymuşlardır. Bunlar yan yana ve çok defa biribiri içindedirler. Bir hücum vaki olduğu zaman hepsi müşterek düşmana karşı derhal cephe alırlar. Et yiyen hayvanların en kuvvetlisi olan Arslan bile sürüye hücum etmekten çekinir. Bunun için daima dere kenarlarında su içmeğe gelen ve sürüden ayrılan hayvana hücum eder; Onu tenhada yakalar ve parçalar. Arkasından şu sahneler gelir: Avı ilk defa arslanlar yer. Bunlar karınlarını doyurduktan sonra çekilirler arkadan kenarda, sabırsızlıkla bekliyen Sırtlanlar ziyafete konar, bunlar çekildikten sonra sıra bekleyen kurtlar, sonra çakallar gelir. Bunlar yerken taze et kokusu alan kuşlar semada dolaşmağa başlarlar. Çakallar çekilince sıra bunlara gelir, onlar da sofrayı kaldırırlar."

Şu da kat'idir ki tabiatte hiç bir hayvan nev'i arasında yekdiğerini ifna edici bir mücadele yoktur. Bilâkis nev'in bekası hakkında, o nev'e mensup fertler arasında, bir nevi insiyakî tesanüt carîdir:

Maymunların, arıların, muhacir kuşların, atların nev'ilerini korumağa ait faaliyeti, müdafaa şekli bir örnek mahiyetindir. Karıncalar aralarındaki tesanütle, böceklerden bir nevi koloniler kurmuşlardır.

Beyaz karıncalar, kendilerini müdafaa için biyolojik harikalara varmış âdeta anadan doğma polis teşkilâtı, gözleri kör efrattan bir sürü meydana getirmeğe muvaffak olmuşlardır.

Darvin'in eseri çıkınca, varlığının ilmî izahını arayan emperyalizm, büyük bir sevinç duydu ve bundan derhal istifadeye kalktı. Alman Generallerinden Bernhardi, buna dayanarak bir eser yazdı. Hayvan nevileri arasındaki mücadeleyi işhat ederek "kuvvetlinin zayıfı hâkimiyeti altına almasının en tabiî bir kanun olduğunu ve bunu ilmin de teyit ve kabul ettiğini ileri sürdü. Eser, ilmî bir kıymeti haiz değildi; fakat kızgın bir ateşe yağ döker gibi bir tesir yaptı. Bu fikir; Bismark'ın dilinde:

LA FORCE PRİME LE DROİT "KUVVET HAKKA TAKADDÜM EDER" cümlesile ifadeleniyordu.

İktisatçının ağziyle de, asla insanî olmıyan şu manasız vecize ortaya atıldı: "HERKES KENDİSİ İÇİN. ALLAH HER KES İÇİNDİR" Buna nazaran kuvvetine güvenen dünya üzerinde yaşıyabilecekti.

"Emperyalizm, kütle ruhu hastalığı, gurur buhranı, hodbinî buhranı, fütuhat buhranıdır. Bunun tezahürü kendini büyük görmedir. Kaynağı ise hodbinîdir. Egoizm de, ruhiyat bakımından, zayıf ruhlu insanların olduğu kadar zayıf ruhlu milletlerin de, zaaflarını gizlemeye ait bir cehit aksülâmelidir."

O, gaye ve sosyal bakımdan izahını tarihi yanlış tefsir edişte bulur. Bir milletin felâket

(Sonu 21 inci Sayfada)

SANATKÂRLAR, ENDÜSTRİ EŞYASINI KONTROL ETMELİ ve SANAT KALİTESİNE YARDIM ETMELİDİR, YOKSA ÇİRKİNLİK BİZİ BOĞACAKTIR

İŞ ve SAN'AT

YAZAN
ABİDİN DİNO

Orta çağın işçi - zanaatkâr zümresi, insan elinden çıkan eşyalara bir şahsiyet, bir olgunluk ve bir san'at kıymeti veriyordu.

Çırak muayyen bir devreden sonra ustanın tasdikiyle eserini meslek büyüklerine gösterir, münakaşlardan sonra ustalığa kabul edilirdi.

San'at haysiyetini korumak için daimî bir işçi - zanaatkâr kontrolu mevcuttu.

Bu kontrola memur edilenler yalnız eşyanın sağlamlık kalitesini değil, san'at kıymetini de tetkik ederlerdi.

Eşya kusurlu olduğu takdirde; yerli tabiriyle - kuşak çözülür, ve eşyaların üstüne serilir.

Bir mühürden daha kutsi olan bu bez parçası, (ehli tarafından eşyalar muayene edilmedikçe) yerinden kalkmazdı.

Rekabet, iş tevzii gibi meseleler, zanaatkâr reisleri tarafından halledilirdi.

Zanaatkârların şuurunu tek cümle ile ifade etmek mümkün:

İŞ AŞKI.

Zanaatkâr yaptığı eşyayı san'at eserine kadar yükseltirdi.

Kazanç yegâne âmil değildi; insanla eşya arasında ana ile çocuk münasebetine yakın bir his vardı.

Anadan farklı olarak, zanaatkârın eseri çekicin altında, her darbede mükemmelleşir, her darbede göz için kafa için, kol için bir saadet olurdu.

Vassarinin galiba "Ressamların tarihi" ismindeki kitabında, beğenmediği Prense, zengin müşteriye eşya satmıyan zanaatkârlardan bahseder.

Bizden bir misal:

Tanılmış bir hattat eseri için istediği fiatın bir beygiri satın almak için verildiğini işitince, hayatının sonuna kadar bir hat çekmekten vaz geçmiş.

İŞTE İŞ HAYSİYETİ!

Nargile lülesinde şekil mükemmeliyetine varan işçi, eminim ki Yeni Caminin zevkini hazırlıyan unsurdur.

Lâtife değil; işte kuyumculuktan heykel dehasına terfi eden Rönesans işçileri, kalfalıktan mimarî dehaya geçen Sinan.

Zanaatkârın kuvveti, halkın ihtiyacını ve zevkini temsil etmesinden ileri geliyor.

Rönesansta daima amelî yaratıcı san'atın şuuru mevcuttur.

Leonardo resimden başka, köprü, top tüfek, tayare yapmayı teklif eder.

Michel Ange bir kürek mahkûmu kadar taş kırmıştı, binalar yapmıştı.

Demek istiyorum ki zanaatkârların; şair - işçinin bir faikiyeti de :

Fikri derhal işe tahvil etmesidir.

Diğer bir hususiyet: iş aşkından doğma:

Menfaatsiz çalışma isteği.

Hakikî köy "İmeciliği", ihtiyarî yardım, başkalarına fayda verme esası, Anadolunun en eski âdetlerindendir.

Dünyada ayni esasa müstenit yeni misaller biliyoruz.

Tarihle efsaneyi mezceden bir hikâye:

Derler ki çarşıdan geçen Celâlettin Rumî, altın döven bir zanaatkârın çekicini işitmiş, bir denbire kollarını açarak dönmüş, çekiç vurdukça mestolmuş!

İşte büyük bir devrin iki kutbu:

Şair ve zanaatkâr. Muhayyele ile aksiyonu barıştıran zanaatkâr şaire rastlamıştı.

Celâlettin Rumînin şiiri, sözden mücessem âleme geçmek iştiyakı ile ânî olarak çekicin temposuna uyarak gözle görülür dünyaya girmişti.

Şu farkla ki Celâlettin Rumînin plastik şiiri, raksı, zaman içinde hayatîyle biten bir ifadeye malik.

Zanaatkârın altın eseri ise belki hâlâ mevcuttur.

Kapitalizmin zanaatkârı iflâs ettirerek, şahsiyetini ve iş aşkını da beraber süpürmesi 19 uncu asrın en fecî neticelerinden biridir.

En ufak eşyadan mimarîye kadar inkıtasız bir zevkin nümuneleri kayboldu.

Zevksiz kapitalin elinde kazanç hırsı, işçiden çalışma aşkını da çaldı, tezgâhını da.

19 uncu asırda kapitalin esiri makina, "zevki" teksir etmedense "kötüyü" çoğalttı.

Kabahat makinada değil, makinaya sahip olanlarda idi.

Her çirkinlik 100 binlerle darbedilerek piyasayı istilâ etti.

Eşyanın şekli, dayanıklılığı değil, yalnız kârı mevzuubahis olmuştu. **İşçinin - zanaatkârın - san'atkârın eşya ile alâkası kalmamıştı.**

Böylece san'at hakikî temelini işçi ise san'atini kaybetti.

Odanıza bakın; eşyalar çirkin.

Caddeye bakın; evler çirkin.

İste size iş zevkinin kaybolmasiyle meydana gelen dünya!

İşle san'at tekrar nasıl barışacak?

Yeni işçinin yaratıcı muhayyelesi hem yaptığı eşyanın olgunluğuna, şekline ve faydasına, hem de faydanın geniş bir zümreye ait olduğuna inandığı takdirde tekrar harekete gelir.

Dar menafaat değil,, umumun menfaati iş aşkının ilk şartıdır.

Başka bir nokta; **Kıymet ölçümüzü değiştirmeliyiz.**

Sinema yıldızını değil, memlekette en çok pamuk toplıyan Türk köylü kızını tanımak istiyoruz, hürmetimize yıldızdan ziyade lâyiktir.

İş haysiyeti başka türlü doğmaz. **Sırf menfaat üzerine bina edilmiş "Taylor" sistemi değil, san'at ve iş aşkına dayanan, ziraatten endüstriye kadar yayılan yeni bir rasyonel "İmeciliğe" ihtiyaç var.**

San'atkârlar endüstri eşyalarını kontrol etmeli ve san'at kalitesine yardım etmelidirler.

Aksi takdirde çirkinlik bizi boğacaktır!.

ABİDİN DİNO

EKONOMİ

Millî Sanayi Kuruluşuna Dair

YAZAN
M. Emin DUMANLI

10 Temmuz tarihli Ulus'ta İsmail Hüsrev Tökin imzasiyle çıkan "Millî ekonomide rekabet" başlıklı yazıda Parti meclis grupunda bahismevzuu olan "iç piyasalarda rekabete imkân verilmesi" teklifinin şayanı dikkat bir tefsiri vardır.

Muharrire göre millî sanayimize yeni bir hız verecek olan iç piyasalarda rekabete müsaade edilmesi keyfiyetini "İç ve dış piyasaların rekabeti şeklinde anlamak lâzımdır." Bundan başka yine makale muharririne göre: "Türk müstahsili satış fiyatını himayelerin temin ettiği yüksek fiyat üzerinden biçmektedir." "Halbuki terakki ve inkişaf imkânlarının şartları ancak - Hayat sahasının tehlikeye girmesiyle tahassül eder." "Millî endüstrinin dış rekabetin soğuk rüzgârını sırtında hissetmedikçe bünyesinde terakki ve inkişaf imkânları hazırlamağa ihtiyaç hissetmiyeceği aşikâr „ bulunmaktadır.

Meselenin ilmî ve tarihî cepheden incelenmesi bu görüşün muharririn iddiası veçhile "hakikaten realist bir mânası" olmadığını göstermektedir.

Osmanlı imparatorluğu iktisat tarihi bize gösteriyor ki: Kapitülâsyonların himayesindeki ecnebi mamulâtı memleketin lonca sistemine dayanan el sanayii ile kolayca rekabet ediyor, ve bu yüzden koca imparatorlukta asrî mânada bir sanayiin teşekkülüne imkân bırakmıyordu.

Zamanla emperyalist sermayenin memleketi bir istikraz tufanına boğduğunu da görüyoruz. Bu yüzden derebeyliğu fakrü zaruret içerisinde ğu bu fakru zaruret içerisinde garplı sermayedarların taksimine uğramıştı. Bu itibarla istiklâl savaşından sonra genç Türkiyenin ilk düşündüğü şey millî bir sanayi kurmaktı. Bunun için ilk iş olarak gümrüklerimizde hamî ve muhtar bir tarife tatbik ettik. Dahilde de teşviki sanayi kanunu ile kurucu tedbirler aldık. Lâkin teşvi'ki sanayi kanununda noksanlar mevcuttu. Ezcümle bu kanunu tadil eden 2261 No. kanunda "Bu kanunun neşri tarihinden sonra yeniden tesis olunacak sınaî müesseselere iktısat vekâletince teşviki sanayi ruhsatnamesi verilebilmek için memleketin ihtiyaçlarına göre o şubede fazla istihsal bulunmaması" gibi kayıtlar vardı. Keza bazı sanayi branşlarında bilfarz pamuklu sanayide (25000) den fazla iği havi fabrikaların kurulmasına müsaade edilmiyordu. Bu kayıtlar memlekette ilk defa kurulacak sanayiin daha çabuk ve daha rahat şartlar içerisinde meydana gelmesi için konulmuştu. İktisadî inkişafımızın sonraki tekâmülü dahili piyasada tam bir rekabete imkân vermiyen bu kayıtların kaldırılmasını icap ettirdi. Ve B. M. Meclisi bu devresinde kabul ettiği bir kanunla bu gibi kayıtları kaldırdı. Bu tedbirlerin dahi iyi netice verip vermiyeceği bir zaman meselesidir. Zira henüz taazzuv halindeki bazı sanayiin avantürist bir takım sermayelerin kaprisine kurban gitmesi ihtimali de vardır. Bununla beraber bu tedbirlerin ciddî faydaları da olacaktır. Maksadımız sanayiimizin iç himayeden bile vareste olmadığını göstermektir. Kaldı ki muharririn bahsettiği gibi haricî sermayenin soğuk rüzgârı Türk hudutlarından içeri sızdığı gün millî endüstrimiz rasyonelleşmek şöyle dursun bugünkü varlığını da kaybeder.

Bunun en açık misali rekabet imkânı değil, ecnebi emteasına oldukça bir ithal müsaadesi veren G. İ. R in ticaret muvazenemizde aleyhimize verdiği neticedir. Bu ufak delik bile bize o soğuk rüzgârın dondurucu kuvvetini kâfi bir acılıkla tattırmıştır.

Biliyoruz ki sanayide ucuz fiyat bir maliyet meselesidir. Lâkin sanayi maliyetinde ziraî maliyetle diğer ham madde maliyetleri dahildir. Bu sebeble ucuz fiyat yalnız endüstrinin rasyonel işlemesine vabeste değildir. Mesele umumî istihsal kudretimizin islâhındadır. Bunun da haricî rekabetle meydana gelmiyeceği aşikârdır. Pamuk ziraati rasyonelleşmeden nakil vasıtaları ucuzlamadan mensucat sanayiinin rasyonelleşmesi yarım kalır. Bütün istihsal organlarını tanzim etmiş olan dış piyasa ile memleket

(Sonu 18 inci Sayfada)

Edebî Gümrük Tarafarlığı

Neden bir inkılâp edebiyatımız yok? Neden inkılâbımızın destanını yazacak bir şair, bir edip yetiştiremiyoruz?

Bu suallerin uyandırdığı şaşkınlık ismi hatırımıza gelmiyen bir Fransız edebiyatçısının geçenlerde imdadımıza dar yetişen cevabile sükûnet bulur gibi görünmüştü. Bu Fransız edebiyatçısına göre bir inkılâp tarihe mal edilmedikçe terennüm edilemezmiş. İnkılâbın tarihi yazılmadıkça destanı yazılamazmış. Bunun için şimdilik rahatça oturup "otuz kırk sene„ lik bir müddetin geçmesini beklemeli imişiz.

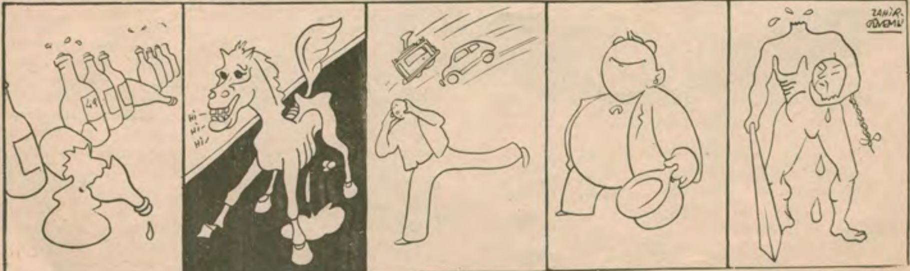
Hangi ilmin hangi esasına dayandığını anlayamadığımız bu fikir ve iddianın bazı muharrirlerimiz ve bazı fikir adamlarımızca benimsenmesine hiç te hayret etmemiştik. Çünkü bu muharrirlerimiz, kabahati içtimaî kanuniyete yüklemekle üzerlerindeki yükün altından kolaycacık sıyrılıyorlar, bu fikir adamlarımız ise hazırlop bir izah yolu bulmuş oluyorlardı.

Biz burada bu meseleyi tetkik edecek değiliz. Edebî hayatımızın bugünkü ve müstakbel inkişafı bahsinde kolay ve basma kalıp izah yollarına ve çarelere başvurmak hususunda ötedenberi gösterdiğimiz temayülün diğer bir misaline temas edeceğiz.

Bugün bazı muharrirlerimizde edebî proteksiyonizm nevi şahsına münhasır bir gümrük siyaseti taraftarlığı var. Diyorlar ki: Bizde okuyucu kitlesi mahdut olduğu için piyasanın bol tercüme eserleri-

(Sonu 20 inci Sayfada)

—2— No lu SES'te Gördüklerim :

Çallının Beyannamesi — Kendimi kendim yaratsaydım! — İstanbul — TAVZİH (Fasa Fiso) — Çin Şarkıları

Meksika'da Toprak MESELESİ

YAZAN

Mecdi DEVRİM

General Kardenas'ın mensup olduğu Meksika İnkilâbı Partisi (Partido de la Rovolucion Mexicana) ın faaliyeti sayesinde bugün toprağa kavuşmağa başlayan topraksız Meksika köylüsünün toprak mücadelesi bir asırdan fazla sürmüştür. Meksika için bugün anladığımız manada toprak meselesi Avrupa kıtasından gelen istilacıların cenubi Amerikaya ayak basmalariyle başlar. Filhakika, müstemlekeciler boyunduruk altına aldıkları memleketlere medeniyet, saadet, inkişaf imkânları vesaire getirmek şöyle dursun onlardan pek sarih bir şey istiyorlar- Kâr getirecek vasıta; yani para ve servet. Yerli kavimlerin elinde bulunan müterakim altın ve gümüşü bir kaç yağma ve çapulla ortadan kaldırdıktan sonra Avrupadan gelen müstemlekeciler arkası tükenmiyecek bir para ve servet menbağı aramaya koyuldular. Bu memleketler ziraata müstenit bir ekonomi rejimine malik bulundukları için yerli kavimler elindeki yegâne mühim servet topraktı; toprak ve içinde bulunan her türlü maden. Demek ki arkası kesilmiyecek bir kâr menbağı arayan istilâcı her şeyden evvel eline geçirdiği müstemlekelerin toprağına sahip olmağa çalışacak.

Meksikada da böyle oldu: Memleketin bir İspanyol müstemlekesi haline girmesi toprak mülkiyetini alt üst etti. İstilâcı İspanyollar cebre bileye ve her türlü vasıtaya müracaat ederek yerli ahalinin elinde bulunan topraklara yerleştiler. Yerli ahali topraksız köle ve ziraat amelesi vaziyetine düşmeğe başladı. İşte o gündenberi Meksikada toprak meselesi baş gösterdi denilebilir. Mahaza çok zaman geçmeden toprak meselesi yerli ahaliyle İspanyol istilacılar arasında ceryan iden bir kavga olmaktan çıkarak ufuklarını genişletti Topraksız yerlilere yavaş yavaş topraksız beyazlarda karışmağa başlıyor ve bu iki unsur seneler boyunca kaynaşarak «Peon» ismini alan Meksika köylüsünü vücude getiriyor.

Peonun asırlık toprak davasının bugün nasıl halledildiğini diğer bir etüdümüzde göreceğiz. Şimdi Meksika müstemleke olunca toprak mülkiyetinin uğradığı tahavvülâta bakalım.

Meksika müstemleke olduktan sonra toprak mülkiyeti üç tip arzetmeğe başladı.

1 — Latifundialar; yani bizim şark derebeyleriyle Orta Anadolu ağalarının mülkiyet şekli arasırada bulunan bir nevi büyük, ucsuz bucaksız arazi sistemi.

2 — Kilisenin eline geçen büyük araziler. Bunlar Latifundialardan ayıran başlıca vasıf doğrudan doğruya bir şahsın malı olmayıp bir hükmî şahsın yani kilisenin malı olmalarıdır. Meselâ bizim Evkafın elinde bulunan arazinin bir kısmı ve Osmanlı İmparatorluğundaki Tekkelerin arazisı bunu andırmaktadır.

3 — Bu iki şeklin yanısıra komün mülkiyetine de rastlanmaktadır. Bu çeşit arazi bir şahsın değil bir birliğin malıdır ve bu birlik bundan hep birden istifade eder; meselâ bir köye verilen arazi, köy mer'aları, köye tahsis edilen orman ve saire gibi bütün köy halkının istifade ettiği mülk. Bu çeşit arazilerin mülkiyeti bir şahsın değil bütün köyün, camianındır.

Fakat Meksikanın müstemleke olmasiyle kat'î şekil alan bu arazi sistemlerinden sonuncusu yani komün arazisi. İspanya kralının Şimali Hindistan (1) tabalarını korumak için neşrettiği kanunlara rağmen Latifundia sahiplerinin ve Kilisenin tazyik ve istismarı karşısında günden büne küçülüp eridi

Filhakika Porfiro Diazın mevki iktidarda bulunduğu devre zarfında Latifundialar pek fazla inkişaf ederek komün mülkiyetini hemen hemen ortadan kaldırıyor. Bu devirde Latifundiaların ne kadar genişlediğini anlamak için bir tek kişinin mülkiyetinde bulunan toprakların genişleye genişleye Meksikayı teşkil eden Devletlerin bir tanesinin bütün arazisini kapladığını bilmek kâfidir. Esasen Latifundiaların 1810 senesinden itibaren genişlemeleri hakkında verdiğimiz rakamlara da bir göz atılacak olursa Meksika halkının elinde bulunan toprağın yavaş yavaş bir kaç bin şahsın eline geçerek bu halkın nasıl mülksüs ve topraksız kaldığını anlamak pek kolay olur.

Bir asır zarfında Meksikada toprak terakümü:

Sene	*Haciendas adedi (2)*	*Ranchos adedi (3)*	*Yekûn*
1810	3749	6689	10438
1854	6092	15085	21177
1876	5700	13800	19500
1893	8872	26607	35479

(2) Haciendas, Meksikada, pek büyük arazi ve çiftliğe denir.

(3) Ranchos, biraz daha küçük arazi veya çiftliktir.

(1) O zamanlar Amrikaya Hindistan denirdi.

1908 senesinde Meksikada mevcut Latifundia adedi 42479 dur. Bu rakam bize 100 sene zarfında Meksika arazisinin büyük bir kısmını 42000 aile eline geçtiğini gösteriyor. Fakat, bu Latifundiaların bir kaç tanesinin birden bir tek ailenin mülkü olabilecekleri düşünülürse 1908 senesinde Meksika topraklarının kısmı azamı 42000 değil belki de 30 ve hattâ 20 bin kişinin elinde bulunduğuna ihtimal vermek pek yanlış olmaz. Buna mukabil elinden toprağı büyük mikyasta alınan Meksika köylüsünün sefaletinin de bu arazilerin büyümesi nisbetinde arttığını tahmin etmek gene pek yerinde olur

Porfiro Diaz'ın diktatörlüğü halkı mahvetmişti. Fakat uzun zaman devam etmesine de imkân yoktu. Ve filhakika Francisco İ. Maderonun idare ettiği ve gayesi hürriyetle beraber halka müsait maddî şeraitte temin etmek olan ihtilâl hareketi 1910 senesinde diktatörlüğü yıkmağa muvaffak oldu. Aralarında meşhur Zapata da bulunan muhtelif köylü ve ziraat amelesi şefleri köylüye toprağın dağıtılmasını temin edecek bir müşterek hareket programı tesbit etmek gayesile San Luiste toplandılar. Burada tesbit edilen programın 4 üncü maddesi aynen şöyle diyordu:

"Bakımsız topraklar hakkında neşredilen kanunun suistimale uğramasından dolayı ekserisi yerli ahaliden olan küçük mülk sahiplerinin toprakları zorla ellerinden alındı. Bu toprakların asıl sahiplerine iade edilmesini ve küçük köylülerin gördükleri zararı telafi etmek maksadiyle bir de zarar ziyan verilmesini istevip kabul ettireceğiz."

Madero ihtilâli muvaffak oldu ve Madero da Cumhurreisi seçildi. Fakat büyük arazi sahipleri bir çok entrikalar çevirerek San Luis programının tatbik edilmesine mani oldular. Esasen Cumhurreisi Madero da bu programı tahakkuk ettirecek enerji ve cesareti kendinde bulamamıştı. Biraz evvel zikrettiğimiz San Luis programının 4 üncü maddesinin tahakkukunu bizzat Madero bile uzun senelerin geçmesine bağlı buluyordu.. Bu vaziyet karşısında Cumhurreisi ile köylü şefi Zapatanın arası günden güne açılıyor. Zapata açıkça muhalefete geçiyor ve büyük arazi sahipleri de onu ve taraftarlarının şekavetle itham ederek mağlûp edip öldürmek istiyorlar. Fakat Madero inkilâbı tarafından tatmin edilmeyen topraksız Meksika köylüsü harekete geçerek yine silâha sarılıyor. Hareket bu sefer Cenuba doğru dönüyor. Morales Decleti dahilinde esasen devam eden köylü isyanı Meksikanın cenubunu birdenbire kaplıyor. Bu vaziyeti gören Zapata ile birlik-

(Sonu 23 üncü Sayfada)

AYIN HADİSELERİ

HARP MI, SULH MU?

Hele şu temmuz ayını da harpsiz geçirdik. Bir ay bir aydır. Bakalım gelecek ağustos başımıza neler getirecek. Mübarek ay sulh için ayların en fenasıdır. Ağustosta harp tehlikeleri artar. Hele bir şu ağustosu da uslu uslu geçirebilsek.. Ondan sonrasından korkmam.

Fakat belki harp içindeyiz de haberimiz yok. Biz yakınımızda top patlamadan harbe inanmak istemiyoruz. Fakat dün İspanyada harp vardı. Bugün Çinde ve Mogolistanda harbin daniskası oluyor. Otarşi sistemi iktisadi bir harptir. Radyo propagandası medenî bir harptir. Hele gazete kavga ve yaygaraları mütemadî bir harp değil midir?

Daha ne istiyoruz? Mutlaka topun patlamasını mı? Fakat asıl top kafalarda, zihinlerde, hazırlıklarda patlamıştır. Yani bütün millet ve devletler, fert ve ordular bugün harbe hazırdır. Maddeten değilse de manen bu feci imkâna hazırlanmaktayız. Radyolar, gazeteler, nutuklar hep efkârı umumiyeyi harbe hazırlamıyor mu?

Ya sulhu kim tutuyor? Sulh için kim propaganda ediyor? Vaktiyle sulhu analar ve zevceler korur diyorlardı. Fakat bugün kadınlar da asker oluyor. Yani zavallı sulhun kadınlardan bile ümidi kesildi. Artık iş mukadderata kaldı.

Bakınız meşhur Truva muharebesi olmazdan evvel şehrin âyan ve eşrafı, siyasileri ve kumandanları toplanıp uzun müzakerelerden sonra harbin fenalığına ve sulhun iyiliğine dair karar vermişler. Fakat her nedense ertesi gün meşhuruâlem olan Truva muharebesi her şeye ve herkese rağmen patlayıvermiş..

ANADOLU TETKİKLERİ

Haber aldık, beğendik, sevindik. Hükûmet Anadoluya bazı genç ve ateşli ressamlarımızı gönderip memlekette temas ettirtecekmiş.. Ne âlâ. İşte iyi bir karar. Hem ressamlara, hem köylülere ve hem de memlekete faydalı bir teşebbüs.

Fakat neden yalnız ressamlar gönderiliyor? Muharrirler Şairler, hikâyeciler ve hattâ romancılar da gönderilmelidir. Bugün bütün edebiyatımız değilse bile yüzde doksanı Fransızcadan ya tercüme veya çalmadır. Pol'u, Jozef'i değiştirip Ahmet ve Mehmet diyoruz. Parisi İstanbul yapıyoruz. Ve tabiî her roman veya hikâyede karı kocayı aldatıyor.

Neden muharrirlerimiz, hikâyecilerimiz, romancılarımız asıl maddei iptidaiye ile yani Türk köylüsü, Türk ekseriyeti ile temasa gelmiyor ve ya gelemiyor? Çünkü İstanbulda oturup millî roman yazmağa koyuluyoruz. Hangimiz köylünün içinde yaşayıp onun ruhiyatına ve içtimaiyatına vakıf olmuş.

Ben yalnız Demircioğlu Yusuf Ziyayı tanıyorum. Onu da ediplerimiz kendilerine benimsemezler.

Ben kendim Anadoluda bir çok uğraştıktan sonra ancak (Ana kadın) ve (Bir Berber) diye iki hakikî köylü hikâyesi yazabildim.

Hükûmetimiz ressamlar ile beraber bir kaç tane de genç ve ateşli muharrir, şair, hikâyeci ve romancı gönderse pek yakında bire on mahsul alırdı. O vakit biz de tercüme ve iktibastan kurtulup millî bir edebiyata bihakkın malik olurduk.

KURULTAY VE ŞÛRALAR

Bir meslek erbabının bir araya toplanıp kendi ihtisaslarına dair konuşmalarına daha düne kadar kurultay diyorduk. Bugün buna şûra diyorlar. İkisi de bir değil mi?

Geçenlerde Ankarada ziraat kongresi, ondan sonra matbuat kongresi oldu. Şimdi de maarif şûrası var.

Ziraat kongresi bir fiyasko oldu. Şehirliler köylü kıyafetine girdiler. Köylüler şaştılar. Bütçeden birçok para sarfedildi. Netice hiç.

Matbuat kongresinin neticesi malûm. Falanca filân komisyona aza olmuş. Oh ne âlâ.. Fakat sonra? Hiç..

Yine siyasî gazete olmak için beş bin lira vermek mecburiyeti var vesselâm... Değil mi?

Fakat gelelim şu Maarif Şûrasına. Nasılsa içlerinde iki tane hakikî mütehassıs var. Baltacıoğlu İsmail Hakkı ve talebesi Hasan Âli Yücel.. Buna da şükür.

Yabancı dilde gaye okuyup anlamak imiş, yazıp konuşmak gelecek sâraya kaldı.

Fakat en mühim iş şu terimler meselesidir. Bütün millet bu meselenin makul ve basit bir surette hallini bekliyor. Allah bizi fanteziden kafçıtan ve belletenlerden kurtarsın.

Fakat işte bakınız yabancı mütehassıslarını unutuyordum. Allah bizi onlardan da kurtarsın.. Bu millet Dumlupınarı kazanırken yabancı mütehassıslara malik değildi. Yalnız Türkler vardı.

TURİZM

İstanbulu turizm şehri yapalım. Türkiyeye seyyahlar gelmeğe başlarsa milyonlarca dövize malik olacağız... Ne güzel hülya değil mi?

Fakat belediye yerli halkı bile memnun edemiyorken nasıl olur da seyyahları memnun eder? Buna akıl ermiyor.

Avrupanın her yerini senelerce gezdim durdum ve seyyahlık ettim. Turizm nedir bilirim. Bizde henüz turizmin "T,, si yokken kendimizden büyük hülyalara kapılmak gülünç oluyor.

Turist yalnız kumarhane veya manzara istemez. Nerede eğlenceler? Nerede oteller, asfalt yollar, millî ve mahallî bayramlar, beynelmilel müsabakalar?

Geçen sene Büyükadaya gidiyordum. Bir Amerikalı kadın ile tercümanı vapur-

(Sonu 22 nci sayfada)

Terkibi Bent

II

Dinleme, ses yok bugün, tanburu tarı kimbilir
Şişe devrilmiş, dökülmüş mey, humarı kimbilir
Önce anla güfteyi gel, bestekârı kimbilir
Yelken açtık engine, artık kenarı kimbilir

§

Kimbilir, sen de bu sahrada nice av bekledin
Sonra hendekler aşarken gönüller köstekledin
Şimdi kendi kendine bir başka benlik ekledin
Belki küskünsün, fakat bu iğbirarı kimbilir

§

İhtikâr yapma ilimde Âli İsrail gibi
Kendini hançerle göster "Kâzım İsmail,, gibi
Bir adam sen de yarat "Şair Necip Fazıl,, gibi
Bir çürük incir dalında intiharı kimbilir

§

Çetrefil aksanla dil bahsinde etme iddia
Minnet eyler mi bugün eski şuura genç kafa
Bilgiye eğmez boyun, dimdik durur asrî zekâ
Haddini bilmek gerek, şiiri şiarı kimbilir

§

"Çallı İbrahim,, den öğrendik nedir bizde mizah
Hicvi "İbrahim Alâettin" gibi kıldık mübah
Şimdi duyduk biz "Hasan Âli Yücel,, den inşirah
Sormadan Yahya Kemal'e Tanpınar'ı kimbilir

§

Körpe şeftali diyarında sulanmış iğde
"Şeyhi"den sonra küçük bir güftügû olsun diye
Bursadan eşekle gitmiş ta, Niğdeye
Hicvi bir parça çetindir "Namdar"ı kimbilir

§

Atma dostum.. hep atıp tutmak sana vermez kemal
Bir ataklıktır, nesilden nesle etmiş intikal
İşte Fahrettin Kerim, ruhunda varsa ihtilâl
Zembereksiz aklının yoksa ayarı kimbilir

§

Biz ne alçaldık, ne yükseklerden attık veznile
Düşmedik, bir haftalık şöhret için dilden dile
Ölçümüzde olmuyor dostluk için batman, kile
Varsa insanlıktaki yüksek vekarı kimbilir

§

İltifat ettin kaçan her dosta üstadım, diye
Kendini övdün fikir dağında Ferhadım, diye
Çimdik attın herkese sohbette mutadım, diye
Bizde irfan âleminde inhisarı kimbilir

§

Gerçi meydan var, fakat sanatta at yok ki koşa
Şimdi manasız şiir yazmak gider sandık hoşa
Hep horozlaştık sabah olsun diye öttük boşa
Kızmasın Osman Cemal, Mahmut Yesar'ı kimbilir

§

Dost, diye yaran için seçtim aşınmış nükteler
Armagan verdim böğürtlen dallarından desteler
Eski bir mızrapla çalmak istedim şen besteler
Dinlemezsen, yırt bu yıpranmış tomarı kimbilir

Sıtkı AKOZAN

(1 No.lı terkibibent "SES"in 2 nci sayısındadır.)

ÇOCUK KALSAYDIM

YAZAN

ARİF KAPTAN

Çocuk kalsaydım; ne İtalyanın payitahtını, ne de Habeşistanın kara bahtını bilmiyecektim.
Çocuk kalsaydım; kubbelerinde şehvetin dumanı tüten hamamlar bana haram olmıyacaktı.
Çocuk kalsaydım; dünyanın bütün yemiş ağaçlarında benim de bir hissem olacaktı.
Çocuk kalsaydım; şarap sudan daha kıymetli ve daha lezzetli olmıyacaktı.
Çocuk kalsaydım.. Ümitle yaşamıyacaktım. Hayallerim komşu dıvarlarının ötesini aşamıyacaktı.
Çocuk kalsaydım; saatin tıkırtısında ninnilerimin temposunu duyacaktım.
Çocuk kalsaydım; Sevgiyi anamın süt kokan göğsünden başka yerde aramıyacaktım.
Çocuk kalsaydım; rüyalarımda yarlardan uçacaktım. İncir vakti boy boy (Lâle) lerim olacaktı.
Çocuk kalsaydım; anamın karnını yarıp da beni aldıklarına inanacaktım.
Çocuk kalsaydım; hayretin zevkini duyacaktım ve ölüm deniln şey bir marsık kokusu gibi burun deliklerime tıkanıp kalmıyacaktı.
Çocuk kalsaydım; camiler; koşuştuğumuz hasır ova, ezan sesleri; anlaşılmaz türküler, kilise çanları; koyun sürülerini büyüten çıngıraklar olacaktı.
Çocuk kalsaydım; hiç bir şey çocukluğumdan daha güzel olmıyacaktı.

İBRAHİM

ibrâhim
içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim

güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrâhim
evime güneşi sokan kim

asma bahçelerde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
ibrâhim
gönlümü put sanıp da kıran kim

ASAF HÂLET ÇELEBİ

Resim: BEDRİ RAHMİ

YARADANA MEKTUPLAR

1 — Al gözüm seyreyle
Hep ayni hikâye
Hep ayni türküler
Hep ayni kinaye

Sevaplara borazan
Günahlara tabut
Balıklara banka
Alıklara bulut
Sen bunu kırk gün kırk gece unut.

2 — Al gözüm seyreyle
Hep ayni hikâye
Mahpusa mendil kadar bir gök parçası
Şaire gökleri timar için bir kaşağı
Ressama tosun gibi bir ebe kuşağı

3 — Al gözüm seyreyle
Hep ayni hikâye
Yine ayni âdem
Yine ayni Havva
Yine ayni elma
Yine ayni armut
Kalanlara (yes)
Gidenlere mevlut
Sen bunu kırk gün kırk gece unut.

Fidana sormuşlar: — Niçin büyürsün?
— Tohum itiyor, demiş.
Tohuma sormuşlar: — Niçin itersin!
— Toprak rahat bırakmıyor! demiş.
Toprağa sormuşlar: — Niçin tohumla uğraşırsın!
— Sebebini toprak olduğun zaman kulağına söylerim demiş.

∴

Nara sormuşlar: — Tanelerin kaç tane?
—Yiyenler saysın bana ne?!. demiş . .

∴

Güle sormuşlar: — Niçin kokarsın?
— Bu benim ibadetimdir, demiş.

∴

— Kavak ağacı dua etmez misiniz? demişler.
— Nasıl etmem demiş; benim boyumun yarısı toprağa gömülüdür. Benim topraktaki parçam dua eder; ben secde ederim! demiş.

Kavağın dibini kazmışlar. Kavak devrilmiş ve devrilirken kavak ağacının dua ettiğini duymuşlar.

∴

Bir buluta sormuşlar: — Güzel bulut, sen niçin ele avuca sığmazsın.

— Elinize düşersem beni ata benzetenler arabaya koşar. Bakraca benzetenler kuyuya atar. Ayıya benzetenler oynatır. Mendile benzetenler burunlarını silerdi! demiş.

∴

Yıldızlara sormuşlar: — Niçin bizden bu kadar uzaklarda yanar tükenirsiniz?

— Ya sizin göz bebekleriniz demişler, niçin biz açılırken onlar kapanır?

BEDRİ RAHMİ

HİKÂYE

Zenginin Eğlenmesi

YAZAN
Faik BERCMEN

Zengindi. Anadolunun münbit ve mahsuldar bir vilâyetinde bir çiftliği, binlerce ağaç zeytini ve içinde iki yüz işçinin çalıştığı bir fabrikayla depoları vardı. Senelik geliri yirmi bin lirayı bulurdu belki.. Yirmi bin lira, İstanbul için o kadar mühim sayılmasa gerektir. Zira, nefsi azizi için altmış bin liraya kalöriferli yalılar, beş yüz bin liralık apartmanlar yaptırıp çifte lüks otomobiller kullananların iradı yanında ufak tefek kalır amma yine, sabahtan akşama kadar, alınteri dökerek günün nafakasını çıkarmağa uğraşanlardan yüz tanesinin bir aylık geliri bir araya toplansa onun refahından bir haftası dahi temin edilemez.

Taşralı Hakkı beyin darı dünyada başlıca düşünceleri, zeytin mevsiminde, kışın köylülere dağıttığı avansın acısını çıkarmak, zeytin yağlarını ve diğer mallarını satmak ve bunlardan başka en mühimi her akşam bir kırkdokuzluğun başına geçip bir âlâ karın doyurduktan sonra o geceyi palûze misillû bir hatunla geçirmiştir. Onun, dünyaya gözünü açtığındanberi öğrenip geldiği şeyler bunlardı. Dünyada, Sokrat mokrat ve ilh.. gibi betbahtlar yaşamışta bir şeyler söylemişler, yazmışlar, bundan katiyen haberi yoktu ve olamıyacaktı. Nesine gerekti onun böyle şeyler...

Bulunduğu vilâyete arasıra 15 inci derecede çalgıcı ve hanende gruplar gelirdi. Hakkı bey böyle sanatkârlar geldi miydi hemen her akşam icrayi ahenk ettikleri mahalle demiri atardı. Hele bazan coşup hanendelere çalgıcılara onluk banknotları bir serpişi olurdu ki.. Artık böyle mevsimlerde ve gecelerde Hakkı bey — bu narin sanatkârlara — dahi krallığını ispat eylerdi. Kısık sesli, ve acemi bir ressam edasiyle yüzünü boyamış süzgün bakışlı hanende kızlar aşka gelirler, gırtlaklarının var kuvvetiyle makama kuvvet verirlerdi. Bilhassa, çingene çalgıcılar sazlarını kırarcasına, bu mühim hovardanın bahşişlerini hak etmiş olmak ve onun hoşuna gitmek için büyük bir gayretle çalarlardı.

Ne yaparsın, Bey para yiyordu; bu kolay iş değildi. Elini cebine atıp bir kadın memesi gibi dolgun cüzdanını çıkardı mıydı estetik ve zevk mütehassısları o gece onu kollarında uyutmak için yarışa kalkışırlardı.

∴

Bu yıl Hakkı bey İstanbula gelmişti.

İstanbula çıktığı günün akşamı pek sıkıldı. Bu koca şehirde tanıdık hiç bir çehre yoktu. Şunu ilâve etmelidir ki Hakkı bey, bulunduğu vilâyette, cerbezelliği ve kabadayılığı ile tanındığı halde, İstanbula adımını atar atmaz — her horoz kendi çöplüğünde öter fehvasınca — pısrıklaştı, korkak ve ürkek bir hal aldı. Değil bir kadına söz söylemek bir hamale dahi hitaptan sakınıyordu.

İlk akşam çok sıkıldı. Erkenden otele döndü ve sıcaktan oflayıp puflıyarak berbat bir uykuya daldı.

Ertesi sabah uyanınca ne yapacağını şaşırmış bir halde odanın tavanına, avizesine baktı durdu. Sabahtan akşama kadar ne yapacaktı? Ne alınacak zeytin, ne sevkedilecek yağ, ne kafese sokulacak çarıklı vardı?

Düşünmek istiyordu.. Amma neyi... Buna alışmamıştı. Sade, bol bol eğlenmek istiyordu.. Bu, öyle bir arzu idi ki, vücudünü sıtma gibi kasıp kavuruyor, gözlerini bulandırıyor ve iştihasını kesiyordu.

Otel kâtibine açılsa veya garsondan akıl danışsa... Hayır bunu yapamazdı. Ne söyliyecekti? Kafasını istemeden yoruyordu, Birden sevinçle doğruldu. Burada, akıllı yakışıklı uzak bir akrabası vardı. Gelirken karısı onun adresini eline sıkıştırmış ve: "Muhakkak git kendisini ve karısını gör!,, demişti.

Cep takvimini çıkarıp baktı, adresini buldu. Akşam oraya giderdi. Elbette bu genç akrabasının bildiği bir çok yerler olsa gerekti..

Resim: Sedat Nuri İleri

∴

Eve gittiği zaman genç akrabası henüz işten gelmemişti. Yarım saat sonra, delikanlı, günlük mesaisinin ıttıradından zevksizliğinden usanmış bir halde yorgun göründü

Yemeği yemeden çıktılar. Yolda delikanlı bu baş belâsı akrabasına sordu:

— Nereye gitmek istiyorsunuz?

Hakkı bey ahmak ahmak gülmekle iktifa etti.

— Arzu ederseniz çalgılı bir bahçeye gidelim.

Taşralı zengin:

— Şey! diye yutkundu, hani iki şey..

Delikanlı yan gözle onu süzüp içinden bir küfür savurduktan sonra:

— Bu hususta ben pek acemiyim.. dedi.

Bunun üzerine beriki ister istemez mırıldandı:

— Peki bir gazinoya gidelim.

İkinci derece çalgılı bir gazinoya girdiler.

Buzlu rakı Hakkı beyin midesine indikçe adeta ateş kesiliyor ve onu için için coşturuyordu. Bu pısrık ve beceriksiz oğlanı da nereden bulmuştu? Bundan şifa ummuştu. Halbuki delikanlı rakı bile içmiyordu. Deli-

(Sonu 21 inci Sayfada)

Tahrir Vazifesi

AT HAKKINDA

Eskiden at diye sırıklara biner ve: "Sakın ha atım teper" diye sağa sola savururduk. Bununla beraber fasulya sırığı hiç bir zaman ata benzemezdi.

Hiç benzemiyen şeyleri nelere benzetmemişizdir. Eski şairler de, gözleri ve ağzı olduğu için ata benzemesi ihtimali daha çok kuvvetli olan sevgililerini hiç benzemedikleri güle ve aya benzetirlerdi. Güvercine ve geyiğe benzetenler şüphesiz daha yaklaşmışlardır.. Ata benzetilmesinde ben hiç bir beis görmüyorum.

Allah vermesin Guliverin anlattığı, insanların hayvan akıllı ve atların insan akıllı olduğu o Hyummhmm memleketinde olsaydık ne yapardık? Atlar bizim üzerimize binemese de bir arabaya koşturup kendileri içine oturamazlar mıydı?

Equus atın dedesiydi; ve şimdiki attan az farklı idi, bununla beraber onun zamanında Neanderthal adamı şöyle dursun Pithécanthropus bile yoktu. Equus'ler kendilerinden sonra gelen dedelerimizi görünce acaba hayret etmişler midir? Bununla beraber daha sonraları, ilk defa sırtlarına atlamak küstahlığında bulunan insanlara fevkalâde hiddet ettikleri bence muhakkak gibidir. Fakat onların mı insanları, insanların mı onları harbe alıştırdığında şüphe ediyorum.

Eski zamanda konuşan, insan darda kalırsa yaksın da yetişeyim diye üç kılını veren atlar varmış. Fakat ben bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu bilmiyorum. Yalnız o atlar şimdi hiç bulunmuyor.

Asaf Hâlet ÇELEBİ

Türk İŞLEMELERİ

Maksadımız, ucuzluğu yüzünden yurdumuza bol bol girip revaç bulan sahte ve harcı âlem bir zevkin mahsulü garp tezyinî san'at eserlerinin yanıbaşında bir asırdanberi gittikçe hayatiyetini kaybeden ve alıcı bulamadığı için tereddiye yüz tutan Türk tezyinî san'atları üzerine nazarı dikkati celbetmektir.

★

Malûm olduğu üzere eski işlemelerimizin şöhreti yalnız kendi vatanımızın hudutları içinde kalmış değildir. Avrupalıların eski san-atlarımıza karşı hayranlıkları, bizim bugünkü Avrupa san'atlarına gösterdiğimiz meclûbiyetin çok üstündedir. Bu yüzdendir ki, Amerika ve Avrupa ve Avrupa müzeleri, hususî kolleksiyon meraklıları, asırlardanberi mütemadiyen memleketimizden satın aldıkları nümunelerle kendi kolleksiyonlarını zenginleştirmişler ve sanayi erbabı yeni modeller çıkarırken daima bu eserlerden ilham almışlardır. Bahsettiğimiz işlemeleri toplamak için Avrupa hükûmetleri hususî heyetler göndererek memleketimizin her köşesinde araştırmalar yapmışlar ve topladıkları parçaları tetkik ederek bunlar hakkında eserler dahi vücude getirmişlerdir.

★

Ekseriya bir milletin halk san'atının hâlisi ancak köylerde bulunur derler. İlk bakışta bu kanaat doğru olabilir. Zira büyük ticaret merkezi olan şehirler yabancı memleketlerden gelen eşya ile daha kolay temas eder ve halk san'atı, bu suretle sür'-barla köylerdeki halk san'atının mahatle hususiyetlerini kaybeder. Bu itisulleri şehirdekinden daha sade, daha iptidaî olmasına rağmen daha bâkir bir millî zevki ifade ederler.

★

Kerpiçten yapılmış kırk. elli evlik bir köyde fakir bir ailenin san-

[Pek yakında Melek Celâl Hanımın "TÜRK İŞLEMELERİ" isminde bir kitabı çıkacaktır. Bu çok kıymetli eserden parçalar ve resimler alıyoruz.]

◆ ◆ ◆

dığında saraylarda kullanılabilecek som sırma işlemeler çıkıyor. Yazın tarlasında çalışan köylü kızının kışın ocak başında gergefinin önüne oturup hiç bir ticaret maksadı olmaksızın kendi cihazı için harikulâde çevreler işlemiş olması insanı şaşırtıyor.

★

Türk tezyinî san'atlarının heyeti umumiyesi, esas itibariyle ayni prensip ve zihniyetle doğmuş, inkişaf ve tekâmül etmiş ve biribirinden ilham alarak muhtelif şubelere ayrılmıştır. Bu şubeleri yekdiğerinden ayıran esas, tezyin edilecek olan maddenin nevidir. Taş yontan bir usta ile saç kılı kadar ince ipliklerle çalışan bir köylü kızının hiç şüphesiz büyük ruhî rabıtaları vardır ve ikisinin de ilham aldığı kaynak hakikatte birdir. Ancak eldeki malzemenin tabiatına göre kullanılan teknik değişir. Yoksa resmedilen lâle yine o lâle,, servi yine o servidir.

★

Tezyinatta kullanılan hayvanî şekillerden başka Türklerin insan resimleri de yaptıkları görülmüştür. bundan anlaşılıyor ki Türkler islâmı kabul ettikten sonra da uzun müddet ruh sahibi olan yaradılmıkların resmini yapmağa devam etmişlerdir.

★

Eski Türk işlemelerinin en bariz hususiyeti şunlardır: Teferruatı ihmal edip esas hatları vazıh, ince, kıvrak bir uslûpla çizmek. Ayrıca renklerin kullanış tarzı da bu usul kuvvetlendirmeğe yardım etmiştir. Çünkü renkler yanyana ve düz satıhları doldurmak suretiyle kullanılmıştır.

Bazan bir çiçeğin yaprakları muhtelif renklerle işlenmiş olur. Lâkin hiç bir zaman eski işlemelerde açıktan koyuya ve yahut koyudan açığa giderek ayni rengin derecatı kullanılmış değildir.

★

Burada san'atkâr, şekillerle renklerde daima bir (synthèse) gayesini takip ederek tabiatı taklit etmeği asla düşünmemiş, yalnız, sonsuz bir ibda kabiliyeti ile mevzuunu şahsiyetine göre, kendisi yaratmağa çalışmıştır. Bunun delili, elimizden geçen yüzlerce parça içinde eş olana hemen hiç tesadüf etmeyişimizdir. İşte bu evsafı haiz işlemelere klâsik ünvanını verebiliriz.

Ya bu Deveyi gütmeli

(2 nci Sayadan devam)

HALKIN MENFAATİ..

Filhakika Barem sayesinde yapılabilecek tasarrufu hükûmet iki yere sarfetmek tasavvurundadır:

1 — Ordunun takviyesine yani milleti emperyalizmin akınına karşı korumağa.

2 — Köylünün yani Türk halkının yüzde 75 veya 70 ini teşkil eden geniş bir kütlenin bakınmasına...

Budumücerrette yüzmiyelim efendiler! Türkiyede yaşıyoruz ve Türk halkının içinde bulunduğu maddî şerait hiç birimize ayda 400 lira bile temin edecek vaziyette değildir! Eğer "halktan bana ne, Türkiyeden bana ne, ben kendimi ve maaşımı bilirim gerisi vız gelir" diyenleriniz varsa ona diyeceğimiz yok... Yalnız unutmıyalım ki ne de yapsak Türkiyede yaşıyoruz ve bu memleketin başında Halkçıyım diyen bir fırka var. Bu fırka da halkın maddî ve manevî kalkınmasını düşünmek mecburiyetindedir.

Bir kere daha tekrar edelim: İnkilâbı anlıyalım efendiler! İnkilâp halkçıdır ve halk menfaatinin icabettirdiği her şeyi yapmakla mükelleftir. Gerisi size ait; ya bu deveyi güder yahut....

RIZA TEVFİK HAYATI Ve Eserleri

Kitabı üşenmeden baştan başa okudum. Ve anladım ki neşredilen vesikalara ve şiirlere rağmen RİZA TEVFİK maalesef şair değildir. Bu kitap, yalnız, RIZA TEVFİK'in kötü bir manzumeci olduğunu isbat ettiği için kıymetlidir.

Hani çok evvelden okuduğumuz romanlar vardır.

O zamanlar Cingöz Recailer, Faka Basmaz Zihniler, henüz türemedikleri için Nat Pinkerton ve Nik Karter hikâyelerinden sonra okuduğumuz romanlar.

Her hangi bir "Merhum Kirkor" tarafından tercüme edilerek her hangi bir "matbaacı Gaspar efendi" nin "mühürsüz nüshalar sahtedir." kaydiyle mühürledikten sonra piyasaya çıkardığı, ortadan çizgili iki sütunluk sayfaları sarımtırak kâğıtlara basılmış kocaman "Pol dö Kok" lar, Jozef Balsamo" lar, "Serseri Yahudi" ler, ve daha acıklısı muharrirleri ve mütercimleri meçhul "Zengin kızı", "Güzel Prenses" romanları vardı.

Meselâ "Güzel Prenses" i okuyanlar nasıl unutur: Koşan bir adam resminin altına şöyle yazılırdı:

(Bedbaht Güzel Prensesin, âşıkı sadıkı genç ve dilber Mösyö Adolar koşarak "aynen":

— Maşukam, maşukam hangi caniptesin? deyip koştuğunun "tekerrür aynen" resmidir.)

Yahut Güzel Prensese izafe edilen bir kart postal:

Tüllere bürünmüş, mahmur bakışlı, ay parçası gibi sarışın bir kadır. Göğsü dekolte, memelerine doğru bir kaç yediveren gülü, altındaki yazı da şöyle:

(Romanımızın elemdide kahramanı Güzel Prensesin, bir başka tasviri dilferibidir.)

"Bir başka" olduğu muhakkak! Zira bir forma geride hakikaten "bir başka" kartpostal basılmıştı. Ondaki esmer, ince bir kadıncağızdı. Bir "hiyaban" da dizginsiz, eğersiz bir beyaz beygirle başbaşa duruyordu.

Nitekim bir forma ileride de "bir başka" kartpostal, "bir başka" hatuncuk, "bir başka" kıyafet ve mahalde "arzı endam" edecektir.

İşte bir devrede bizim nesil bunları okurdu.

Ve "Bohçacı kadın" dan "Zavallı Necdet" e, "Nedret" den "Mavi Siyah" a atlamadan evvel hangimiz bu devreyı ayni kitaplarla geçirmedik?

Benim için bu kitaplar - tabii "Güzel Prenses" e ait - basit fakat tatlı, hattâ biraz hürmetle hatırladığım zararsız hatıralardı.

Senelerden sonra ahbap evlerinde rastlayınca sayfalarını eski bir dostun elini sıkar gibi ümitle çevirir, ne tahammül edilmez, biçare ve geri şeyler olduğunu iztirapla görerek, bir çocukluk arkadaşını ebediyen kaybetmenin azabını duyardım.

İçimde öyle bir yer boşalırdı ki orayı "Andre Morva" nın, Şolohof'un, Barbüs ve Gorkinin eserleri bile eskisi gibi dolduramaz.

Telâkki değiştirmek, eski hatıralara hürmetsizlik etmektir Fakat çaresi yok.

Bu sebepten Nurullah Ataç'ı iyi anlıyorum.

Geçenlerde fırsat buldum. (Rıza Tevfik, hayatı ve şiirleri) adiyle çıkarılmış bir antoloji okudum; R. Gökalp Arkın imzasiyle yazan bir zat hazırlamış.

Kitabın kapağında Riza Tevfikten ziyade "Tolstoy" ya benziyen bol saçlı, bol beyaz sakallı, "Nafiz" bakışlı bir fotoğraf duruyor.

"20" gün gibi kısa bir zaman zarfında birinci tab'ın tükenmiş olması," çok şayanı dikkatti. İlk tesir: derin ve peşin bir hürmet. Bir eski "aşina" yı belki kurta mak ümidi.

(İlk söz) tabii antoloji sahibinindir. şöyle başlıyor:

"Riza Tevfik; Türk edebiyatının nazım sahasında yarım asırdanberı gözükmektedir. Bundan sonra da edebiyat tarihimizde kuvvetli bir şahsiyet olarak yaşıyacaktır"

Ben bunu yüksek sesle okurken yaşlıca bir dost:

— Sade şairliği mi kardeş? dedi, orta oyunundan zeybeğine, hokkabazlığından pehlivanlığına, hürriyet kahramanlığından mukallitliğine kadar hazretin neleri yaşamıyacak ki....

Ve ilâve etti:

— Neredeyse tek telli saz çalan âşık Cemale de "Bizim Bethoven" diye antoloji çıkarılacak. Öyle ya, yegâne 'hüccet" elli küsur sene olduktan sonra, ha mani, koşma düzmüş, ha, tek telden nağme dımpırdatmış.

7 nci sayfada "Riza Tevfikten müellife mektup" var. Riza Tevfiğin cümlesini aynen alıyorum:

"Şimdilik size iki fotoğraf takdim ediyorum ki birisi henüz on beş yaşımı bitirir bitirmez Geliboluda aldırılmış büyücek bir fotoğraftan alınmış küçük bir kopyedir. Henüz bir yerde basılmamıştır sanırım. Ben bu yaşımda ve o güzel memlekette tabiatın daima genç, daima feyyaz ve her cilvesiyle güzel olan tabiatın kucağında pek rahat yaşamış ve tamamiyle serbest büyümüş, gayet cevval, haşarı, yorulmaz, nizam din lemez fakat güzelliklere fıtraten meftun çok hassas ve merhametli ve düşünmekten zevk alır bir çocuktum."

Antolojiye parlak kâğıt üzerine basılarak ilâve edilmiş olan bu resimde üstadı, henüz on beş yaşında bir nevcivan iken "Aziziye" fesini sağ kaşına hafif yıkmış bir "edayi şairane ve mesumane" ile görüyoruz.

Altında "hattıdesti" ile ve eski harflerle şöyle bir şerh göze çarpıyor:

"On beş yaşımı bitirdiğim gün Geliboluda alınmış bir resmin kopyesidir."

Mektup devam ediyor:

"İkincisi en son aldırdığım resimdir ki şimdiki halimi gösterir."

Bu resimde üstad kısa pantalon ve atlet fanilasını "lapis" dir. Yani on beş yaşından daha lâübali, daha genç, nitekim bizzat söylüyor.

"Kuvveti yerinde, keyfi yerinde
Yaşlıca bir gencim, ihtiyar değil,
Çok hürmet gördüğüm şark illerinde
Kimse benim kadar bahtiyar değil.

Bu "fotoğrafi" nin altında da yine "hattı desti" ile ve eski harflerle yazılmış bir satır aynen:

"Cunya sahilindeki evimiz. (Hizmetçi kız, ben ve refikam Nazlı).

Üçüncü ve en mühim vesikanın da klişesi esere ilâve edilmiş. Bu "hakikaten seyre değer."

Aynen kopye ediyorum:

Voici une photo prise cet été à la compagne
Yaşlı bir genç
genç bir ihtiyar
Avec tout votre Coeur

Lüsiyen

A. Hamit'den Riza Tevfiğe
Bana kim der ki gençliktir bu yahut ihtiyarlıktır,
Senin takdirine şayeste olmak bahtiyarlıktır!

Vesika burada bitiyor. Ama söz bitmiyor. Antoloji "müellifi" nin bir "not" u var:

(Riza Tevfik büyük şairimize 1932 de bir resim göndermişti. Büyük şair Abdülhak Hâmit de karısı Lüsyenle beraber çektirdiği bir resim arkasına - Lüsyenle birlikte yazarak - Riza Tevfiğe mukabele etmiştir.

Hâmitle arasının açık olduğu zannına kapılanların bu zanda kalmamaları için canlı bir vesika...)

Aman deme müellif!

Yani senelerdenberi edebiyat âlimimizi "tarümar" eden "müzmahil kılan" müthiş ve hayati bir mesele "tenevvür eyledi" öyle mi?

Yani:

— Hâmitle Riza Tevfiğin arası "şekerrenkmiydi, değil miydi? Sualinin "encam" içyüzü aydınlandı demek?

Hani canım, şu hakkında cilt cilt eserler kaleme alınan anketler yapılan uğruna gazete ve mecmualarımız tarafından Amman'a tayyareler, kaptıkaçtılarla fotoğrafçı, muhabir, sermuharrir, münekkit, edebiyat tarihçisi uçurulan muazzam, müthiş ve hayati mesele bihamdüllilâh bertaraf mı edildi?

Meğerse araları "şekerrenk" değilmiymiş? İnanmamak elde mi? üstadın mektubuna iman etmiyenlere işte arslan gibi vesika. Gayri gâvur olan dine gelir.

Nuh deyip Peygamber dememenin âlemi yok. Güneş parmakla örtülmez. Hâmit üstada dargın gitmemiştir.

Şimdi anladım Antoloji kısmı bir yandan da böyle "dokümanlı" - müellifin tabiri benim değil - evet böyle dokümanlı olur da kapışılmaz mı?

Müellifin bu kitabı hazırlarken gösterdiği

(Sonu 22 nci Sayfada)

Tarih ve Psikoloji Bakımından

ALMANYADA YAHUDİ MESELESİ

"Bu kavim - Yahudiler - hakkında söylenmesi mutad olan bütün fenalıklar, onu küçük düşürmek maksadiyle müstehzi zekâların sarfettiği bütün gayretler bu kavme karşı âdil olmamıza mani olamaz."

- ŞİLLER -

Tarih muhtelif memleketlerde ayrı ayrı Yahudi aleyhtarı hareketler kaydeder. Orta çağda din ve kilisenin körüklediği kara taassubun tesiriyle meydana gelen Judophobie - yahudilerden korku - hareketleriyle, müteakip devirlerdeki yahudi katliâmları arasında büyük fark lar vardır. Bu hareketlerin sebepleri başka başkadır. Kapitalizmden evvelki devirlerde yahudilere karşı yapılan katliâmların sebebi tamamen iktisadîdir. Bu katliâmların ırkcılık veya antisemitizm fikriyle hiç bir alâkası yoktur. Malûm olduğu veçhile sermayedarlığın teessüsü ne takaddüm eden devirlerde tefeciliğin ve tefeci sermayesinin hususî bir rolü vardı. Bu itibarla o devirlerde tefeciler umumî bir nefret uyandırırlardı. Biz bugünkü Almanyadaki yahudi aleyhtarlığını yazımıza mev zu olarak aldığımız için misallerimizi Almanya tarihinden seçeceğiz. Alman yahudileri daha ziyade İtalyadan ve cenubî Fransadan gelmişlerdir. Halbuki o zamanlar Roma İmparatorluğu geniş ticaret mübadelelerine merkez olmak hasebiyle para iktisadiyatında ve sarraflıkta oldukça ilerlemiş bulunuyordu. Oradan hicret eden yahudiler Almanyaya geldikleri zaman oranın sarraflık usul ve an'anelerini de beraber getirdikleri için Alman sarraflığında hususî bir mevki sahibi oldular. Mürabahacılara karşı hissedilen düşmanlığın bilhassa yahudi tefecilere müteveccih olmasının en mühim sebebi işte budur. Meselâ Almanya tarihinin kaydettiği meşhur bir katliâmı misal olarak ele alalım:

1348 yılındaki Erfurt katliâmı. Bu vak'ayı kaydeden Erfurter Chronik katliâmın sebebini hülâsa ederken:

"Barondan, Şövalyelerden başlıyarak şehirli ve köylülerin hepsi yahudilere borçlu idi." diyor.

İptidaî sermaye terakümü zamanında, kapitalizm arifesinde yahudilerin elindeki serveti almak için yapılan soygun vak'aları da pek çoktur. Bizzat krallar bile bu vak'aları tertip ediyorlardı.

Kapitalizmin inkişafa başladığı zamanlarda ise artık tefeciliğe karşı mücadele için sebep kalmamış olur. Bundan sonraki yahudi aleyhtarlığının, yahudi katliâmlarının sebepleri daha başkadır. Meselâ 1614 senesindeki Frankfurt katliâmında - âmil olan şey - daha ziyade sınıfî bir mahiyet taşımakta idi. Şehrin zanaatkârları ve halkı ile eşrafın arası açılmıştı. Kayser Mathias mütegallibenin tarafını tutarak tahkikatı sürüncemede bırakıyor, vaziyet tehlikeli bir şekil alınca Fetthilch isminde bir avukat "bütün kabahat yahudilerdedir." şiariyle ortaya çıkıyor ve etrafına topladığı sürüyü yahudi mahallelerine saldırtıyor. Katliâm ve talan en bayağı şekliyle hüküm sürüyor.

Bu vak'ada olduğu gibi bugünkü yahudi düşmanlığında da ırk meselesinin hiç bir rolü yoktur.

Çünkü 1933 yılına kadar Almanyada yahudilerin temessülü, Almanlarla kaynaşması tabiî seyrinde ilerliyen bir vakıa idi. Meselâ 1927 yılında yapılan izdivacların yüzde 21,3 ü karışıktı. Almanyayı ne cihetten olursa olsun tehdit eden bir yahudi meselesi bulunamıyacağını anlamak için o zaman 60 milyonu tecavüz eden Alman nüfusu içinde sadece 600 bin yahudi bulunduğunu göz önüne getirmek yetişir. Almanyadaki yahudi nisbeti yüzde 1 idi.

Yahudiler Almanyanın iktisadî ve kültürel hayatında çok mühim rol oynamışlardır. Buna misal olarak yüzlerce yahudi mütefekkirinin ismi zikredilebilir. Esasen yahudiler, hicret ettikleri her yerde Arap kültür ve ilminin de yayılmasına hizmet etmişlerdir.

*

Irkçılık nazariyesinin ne biyoloji ne de sosyoloji bakımından iler tutar bir tarafı yoktur, ilim prensip ve kaideleriyle taban tabana zıddır. Bu nazariyelerile, ırkçılar iki gaye güdüyorlar: Birisi haricî diğeri dahilî. Yüksek bir arı ırkın mevcudiyetini ve bu yüksekliğin o ırkın diğerlerine hâkimiyet ve tefevvukuna

(Lûtfen Sayfayı çeviriniz)

FRANSIZ İNKILÂBI VE IRK

Fransız İhtilâlikebirinin yüz ellinci yılını yaşıyoruz. Bundan yüz elli yıl önce, bugün bile bazı dar kafalı insanların kabul edemiyeceği insanların hür ve müsavi olmaları prensibini öne sürenleri hürmet ve muhabbetle anmak bizim için bir insanlık borcudur. Fransız inkılâbının noksanları, hataları yok mudur? Fransız inkılâbı bugün de aynen kabili müdafaa mıdır. Bu ve buna benzer bir çok sualler sorulabilir. Fakat bütün bu şüphelere rağmen Fransız inkilâbına karşı, beşeriyetin tekâmül merhalesinde yeni bir basamak olması itibariyle, derin bir saygımız vardır. Bugün Fransız İhtilâlikebirini aynen ve olduğu gibi kabul etmek 150 yıl geriye gitmek, beşeriyetin 150 yıllık tecrübelerine göz yummak, kulak tıkamak olur.

Fransız Hukuku beşer beyannamesi, gerçi kendinden evvelki diğer Hukuku beşer beyannameleri (Amerika) gibi, bütün insanların hür ve müsavi doğduklarını ilân ediyordu. Acaba Fransız ihtilâlcileri bütün insanlar derken, hangi cinsten, hangi sınıftan ve hangi ırktan olursa olsun bütün insanlar için bu prensibi kabul etmişler miydi? Böyle birşüphede bulunmak, böyle bir sual sormak bile insanda âdeta bu büyük inkilâba hürmetsizlik etme, samimîyetinden endişe etme gibi bir his uyandırıyor. Ve insan kendi kendinden utanıyor. Fakat unutmıyalım ki Amerika Teşkilâtı Esasiyesini ilân edenler de, insanların hür ve müsavi olduklarını kabul etmişlerdi. Fakat ne kadar yazık ki, bu Teşkilâtı Esasiye zenci esaretini, köleliği meşrû ve mübah saymıştı.

Fransız inkilâpçıları da; muhtelif din ve sınıfa mensup insanları bir yana bırakalım, yalnız muhtelif ırktan olan insanlar için ne düşünmüşlerdi? Bunlar da zenci esaretini, Amerikalılar gibi meşrû ve mübah görememişler miydi?

Bu nokta Fransız inkilâbında pek az yer tutmuştur. Bu iş etrafında yapılan münkaşalar da pek ehemmiyetli değildi. Bununla beraber yerli sekenesi umumiyetle zencilerden ibaret olan Fransız müstemleke "Dominiko, Sen Martinik, Guadülup.. İlh.." halkına beşerin hukuk prensibi tatbik edilecek midir? Meselesi münakaşa edilirken, ırk meselesi de ortaya çıkmıştır. Hukuku beşer beyannamesi mutlak ve umumî idi, o halde bura halkı için de tatbik edilmeliydi. Bu takdirde hiç çalışmadan, alın teri dökmeden tarlalarda zenci halkını çalıştırarak, anavatana servet getiren mühim bir gelir ellerinden çıkacaktı. Müstemleke halkına hürriyet verilince artık havadan, zenci sâyinden elde edilen Pirinç, Şeker kamışı geliri kalkacaktı. Bundan da ihracatçılar, geniş mülkiyet sahibi ağalar, ve nihayet gemiciler mutazarrır olacaktı, anavatanda da vergi müessesesi dolayısiyle, yüksek memurların da maaşları tehlikeye girecekti.

Buna mukabil prensip itibariyle, hakikî Cumhuriyetçiler, yani teşekkül halinde olan işçiler ve köylüler ile küçük burjuvazi, müstemleke halkına hürriyet, müsavat, uhuvvetin girmesini istiyordu.

Nihayet bu mesele 8 mart 1790 da bizzat meclise kadar gitti. Mirabo, Mara, Robespiver, Varlet, Ehalier, İlh.. gibi Cumhuriyetçiler ve sahici inkılâpçılar müstemleke halkına hürriyetin verilmesini meclisin iç ve dışında müdafaa ettiler.

Beri tarafta derebeylik artıklarının, büyük papasların.. İlh.. partisi olan feuillant'lar bu noktaya yanaşamazlardı. Nitekim de bunların mebusları "melezler ve zenciler kat'iyen hürriyete lâyik değildir. Çünkü bunlar geri ve kabiliyetsizdirler.." demişlerdi.. Hakikî Cumhuriyetçi kuvvetler bunların da insan olduğunu ve hayat hakkı olduğunu iddia ediyorlu. Fransız İnkilâbı yalnız hakikî Cumhuriyetçilerin eseri olsaydı elbet bu müstemleke halkına da hürriyet verilecekti. Ne çare ki bu inkilâp ta, yalnız hakikî Cumhuriyetçilerin kanı ile yürüdü; çok kere muhtekirlerin ruyetile hüküm verdi.

Ancak bu kanun müstemlekelerde oturan "beyazlar ile, hür ana - babadan doğmuş melezlerin vatandaşlık hakkını" verdi. Esaret ve zencilik, bir kara leke olarak yine baki kaldı.

Müstemleke halkının beyaz derililerine bu hakkın verilmesi bile, anavatandaki muhtekirlerin kazancına darbe vuruyordu. Nihayet 23 eylul 1791 de melezler de bu haktan mahrum edildiler.

İnsan sayılmıyan, renginden başka günahı olmıyan zenciler de, insan olduklarını hür birer vatandaş olduklarını bilfiil lider Ogi'nin idaresinde yaptıkları ihtilâl ile isbat ettiler. Onlar da vatandaş hakkı istediler. Fransız ihtilâlinin büyüklüğü kadar, küçüklük gösteren sahte Cumhuriyetçiler yumrukla hürriyet istiyen sesin boğulmasını istediler. Yalnız hakikî Cumhuriyetçiler Briro ve taraftarları buna muhalefet etmişlerdi. Hürriyet için, insanlık için döğüşen bir kuvvete yumruk gösterilebilir mi? Hak istiyen bir ağıza kurşun dökülebilir mi?...

Abidin NESİMİ

Millî Senayi Kuruluşuna Dair

(6 ncı Sayfadan devam)

dahilinde rekabete kalkmak evdeki bulguru feda demektir.. Muharririn "Türk müstahsili satış fiyatını himayelerin temin ettiği fiyat üzerinden biçmektedir" şeklindeki sözü de yanlıştır. Eğer sanayiimiz yüksek fiyat himayesiyle mamulâtına fiyat biçseydi Türkiyede kâr norması çok yüksek olması lâzım gelirdi. İstihsal kudretimizin henüz gelişmekte olmasından dolayı yüksek olan maliyetimize rağmen millî bir sanayi kurmak zarureti bu yüksek fiyat himayesini icap ettirmektedir.

Yani mamulâtımızın fiyatları yüksek fiyat himayesine göre hesaplanmıyor; yüksek olan maliyetimiz dolayısiyle, böyle bir himayeye muhtacız.

Bu suretle Türk endüstrisinin bir himayeye (*) muhtaç olduğu meydana çıkıyor. Zaten yakın tarihin acı misallerile aldığımız derslerden dolayı diğil midir ki millî endüstrinin kurulmasında; memleketi ecnebi sermayesinden temizleme bahsinde en büyük âmme kudreti olan devleti de vazifedar kıldık. Ve Türk devletçiliğini meydana getirdik.

Bütün bu hakikatler tarihin bize tahmil ettiği zaruretler olduğu halde bugün bir dış rekabete müsaade etmek memleketi yeni baştan emperyalist sermayeye teslim demektir.

Muharrir kendi anlayış şeklini izah ederken misal olarak gösterdiği bazı tarihî vakıaları da yanlış anlamıştır.

Alman endüstrisinin meydana gelişi ve rasyonel bir seviyeye çıkışı İngilterenin Alman dahilî piyasasında serbest rekabetinden dolayı değildir. Biliyoruz ki o zaman Almanya bir sürü hükûmetlerden müteşekkildi. Ve her hükûmet arasında kara gümrükleri vardı halbuki ecnebi emtiasına bu gümrükler açıktı. Blocus Continental'in ferdasında İngiliz emteası Almanyayı istilâ etti. Bundan Alman sanayi ve ticaret erbabı telâşa düştüler. Mukabil tedbirler aldılar. Bulduk-ları çare gümrük birliği ve himayedir. İktısat tarihinde millî iktısat sistemi diye anılan doktrinin sahibi Fredrik List bu cereyanın önderidir. Ondan evvel Amerika ve Fransa da ayni himaye siyaseti ile sanayileşmişlerdi. Amerika kendisine bir at nalı bile yaptırmıyan İngiliz otoritesini — tıpkı bizim gibi — silâh kuvvetiyle kırmış ve sanayiini hami ve muhtar bir tarifenin himayesinde kurmuştu. Bunlar gösteriyor ki, Millî sanayiin kurulması dış rekabetten masuniyet şartına bağlıdır. **Eğer muharririn dediği gibi Almanya kendi memleketinde dış rekabeti kabul etseydi millî sanayiini kuramazdı. Osmanlı imparatorluğunun kuramadığı gibi.**

Acaba Alman sanayii nasıl rasyonelleşti? Muharririn çözemediği bu sualin cevabı basittir. Alman millî sanayii himaye sayesinde gelişince hariçte pazar aradı. Bu pazarlarda karşılaştığı rakipleri ortadan kaldırmak için daha ucuz satmağa mecburdu. Bu yüzden sanayiini rasyonel hale koymak zaruretindeydi. Binaenaleyh Alman rasyonel sanayii dahilî piyasada ecnebi rekabetinden değil, haricî piyasalardaki ecnebi rekabetinden doğdu. Yani iki emperyalist sermayenin başka bir millet ülkesinde çarpışmasından.

Şimdi şu sual varit olabilir: Öyle ise emperyalist çağa erişmiyen bir sanayi rasyonel olamaz mı?. Türk sanayii hiç bir zaman rasyonel olamıyacak mı? Bugünkü ilim ve teknik seviyesine göre bir sanayiin rasyonelleşmesi için mutlaka haricî bir rekabet lâzım değildir. Millî sanayiin rasyonelleşmesi için dahilî rekabetin yanı başında asrın bilgi ve tekniğinden istifade eden plânlı kurucu bir fikrin bulunması kâfidir.

Türkiyemizin iktısadi şuurunda plân mefhumu gittikçe berraklaşan bir hakikattir.

(*) En rasyonel sanayii olan Amerika bile dış rekabete müsaade etmez. Amerika kanununda dampingin şu tarifi bize bu hususta iyi bir fikir verebilir. Amerikaya sokulan emtea Amerikan sanayiini zarardide eder veya yeni bir sanayiin kurulmasına mani olacak derecede ucuz satılırsa damping vardır.

Fasa Fiso

YAZIKLAR OLSUN!

B. İsmail Danişmend'in ilmî kıymetinden şüphe etmiyor değildik amma; "Merihte saz şairlerinin mezhebi, ve fonetik kaidelerine göre işbu san'atkârların doliko - sefal olup olmadığı" tarzında makalelerini okumağa bir ömür kâfi gelmez.

Derken müthiş bir keşif! Fatihin dedesi "Düzmece" Mustafa imiş!

Gördünüz mü ya?

Derken Peyami Safa bu keşfi dünyaya haber vermek için kalemini titrete titrete bir yazı yazmış, ebediyet postacısına vermiş, derken Bayezit kahvesinde gazoz içenlerin gözleri fal taşı gibi açılmış. Derken..

Derken Feridun Nafiz Uzluk bir fiske ile, bir fotoğrafla, bütün bu çocuk masalını alaşağı etti.

Böylece Con Ahmet, Peyami, Rıza Nurdan başka. Danişment beyefendi "müsbet ilimler akademyasında" müstahak olduğu yeri işgal buyurmuştur.

Tebrik ederiz; Yaşa yaşa! Danişmendim bin yaşa.

DOĞU

Daha işlemeğe başlamadan kusuru çıkan, ve Almanyadan inşa edilen Doğu gemisinin "Fos" tezgâhlarında inşa edildiğini okuyunca mesele de kendiliğinden tebellür etti.

"Doğu" ların foslaması mukadderdir.

SEYİRCİ.

Gece 8 den itibaren akın başladı, plâjdan, dağdan tepeden dönenler uzun bir istirahat gününü tamamlamak için Sultanahmet meydanına yollandı.

Yan sokaklar dolmuştu, caddeler kaynıyordu, seyirciler gelmişti.

Saat 2 de adam asılacaktı.

Kaçırılır fırsat mı?

O gece idam mahkûmundan fazla, bar sahipleri sıkıldı, müşteriler idamı seyre gitmişti.

Ne müthiş varyete numarası!

Filan barda falan idam edilecektir:

Davullar tehlikeli numaralara mahsus gürültüyü işittirir. Ölüm perisi kıyafetinde kokonalar bacak sallar, yeşil projektör manzarayı tamamlardı!

Bar sahiplerinden başka tatlı hülyalara dalanlar olmuştu;

Bir ressam ve bir kompozitör..

İki san'atkâr, sallanan beyaz gömleğin etrafındaki kalabalığa baktıkça merhumu kıskandılar.

İşte muvaffak olmuş bir temsil!

GAFLET:

Asırlar boyunca unutmıyacağımız bir gafletle, San Remo yolunda pek muhterem Abidin Daver Beye yol vermiyen İtalyan Gümrük memuru kendisine muhteşem bir fotoğraf göstermiş;

— Bu siz misiniz? Demiş.

Abidin Daver Bey; (gazetecilik muzipliği tesiriyle):

— Hayır, bu kardeşimdir, diyecek olmuş, dememiş çünkü mebusluk meselesini hatırlamış.

Her halde karışık bir nokta; Acaba Abidin Daver Bey mi mebusda kardeşi gazeteci, yoksa Abidin Daver Bey mi gazeteci de kardeşi mebus, hâlâ belli değil?

LOZAN

(2 nci Sayfadan devam)

Kıyafetimiz, dilimiz, harflerimiz, âdetlerimiz, ihtiyaçlarımız, kafalarımız, zihniytimiz, gayemiz değişti.

Kul iken vatandaş olduk. Ümmet iken millet olduk. Şarklı iken garblı olduk. Geri iken ileri olduk. İçtimaiyatımız Avrupalılaştı. İktisadiyatta Avrupanın müstemlekesi olmaktan kurtulduk.

İşte bütün bunlar hep Lozan muahedesiyle oldu.

Lozan muahedesini de Atatürk dikte etti, İnönü imzaladı. Lozan muahedesi Türkün kurtulusu, canlanması, yaşaması demektir. Hasılı Lozan olmasaydı biz olmazdık. Lozanın parlak istikbâl güneşi olmasaydı Sevr'in kara kâbusu devam edecekti. Fakat ne mutlu Türke ki hem Atatürkü, hem İnönü'sü, hem Lozanı oldu. Bu üç mukaddes mefhumu yaratan Türkün kendisidir. Ne mutlu bize ki Türküz, muzafferiz, yükseğiz.

SES

Yahudi meselesi

(6 ncı Sayfadan devam)

imkân ve sebep hazırladığını iddia etmek..

Haricî gaye işte budur. Dahilî gaye de memleket içinde mevcut iktisadî darlığın, gittikçe keskinleşen tezadların aslında nereden çıktığını halka gösterme mek, halkta gittikçe artmakta olan memnuniyetsizliği başka istikamete sevketmek bir sözle halkın gözüne bir avuç kum serpmektir.

HİKÂYE

Günahsız Katil

YAZAN
Samim KOCAGÖZ

Komiserin oda kapısını vurmadan içeri girdi. Hali sudan çıkmış bir fareyi andırıyordu. Sağ eli caketinin cebindeydi; sıkı sıkı orada bir şey kavradığı anlaşılıyordu. Yüzündeki hatların ifadesi her saniye değişiyor; korku, nedamet, cesaret ve cür'et gibi dalgalar kendisini boğuyordu. Komiser bir bakışta, meslek icabı, adama nasıl muamele lâzım geldiğini kestirdi.

Ayağa kalkarak:

— Buyurunuz bayım.. Size ne gibi bir hizmette bulunabilirim? dedi.

Kendini halsiz bir sandalyeye atan adamın, içinde bulunduğu ruh haletini anlamak çok güçtü. Her hareketi yüzü, gözü tezatlar ile doluydu. Komiserin sualine, biraz sükûttan sonra, tamamiyle heyecanı yatışınca cevap verdi:

— Ben bir adam vurdum.. Beni tevkif ediniz!..

Komiser, karşısındakini tepesinden tırnağına kadar süzdü. Çok temiz, hattâ şık denecek derecede giyinmişti. Kendi kendine "birinci sınıf bir katil!. Yaptığını bilen yüksek zevattan biri.." diye düşündü. Sonra gözü tekrar, katil olduğunu itiraf eden adamın sağ eline ilişti. Hâlâ cebinde sıkı sıkı bir şey tutuyordu.

— O halde lûtfen cürüm âletinizi bana verin, dedi.

O, cebinden elini çıkardı, komisere bir şişe uzattı. Polis hayret etti. Bir tabanca beklerken. Sonra birden kendini topladı:

— Demek zehirlediniz? diye sordu. Cevap beklemeden telâşla şişenin etiketine baktı.

— Bu ilâç zannedersem anî bir tesir yapmaz, diye söylenerek, müddeiumumiye lâzım gelen malûmatı vermek için katili sorguya çekmeğe başladı:

— Nerede öldürdünüz?

— (. . .) otelindeki odasında...

— Kimdi?

— (T...) nin Cumhuriyet Müddeiumumisi.. Komiser yerinden sıçradı:

— Hayret... Buraya niçin gelmişti? İnşallah onu da bilirsiniz..

Katil olan zat gayet sakin:

— Evet, onu da biliyorum.. Şahsî bir iş için on beş gün evvel vazifesinden izin almıştı.

— Fakat bu benim sualime cevap değil.

— Üst tarafı müddeiumumiyi alâkadar eder zannederim.

— Pekâlâ efendim öyle olsun..

Bu konuşmadan sonra katil tekrar heyecanlandı. Ellerini uğuşturuyor, dudaklarını kanatırcasına ısırıyordu.. Komiser hemen müddeiumumiye telefon etti; kendisi de arkadaşları ile tahkikat için (. . .) otelinin yolunu tuttu.

II

Salon dolduktan başka Adliyenin merdivenlerine kadar yığın yığın insan birikmişti. Yukarıdaki vak'adan tam bir ay sonra, katil mahkeme huzuruna çıkarılmıştı. Gazetelerin kopardığı yaygara, halkı hakikaten her gün hayretten hayrete, heyecandan heyecana sürüklemişti. Ve nihayet mahkeme de işte bugün başlıyacaktı. Bu esrar engiz cürüm, ve garip katilin kirli çamaşırları meydana çıkacaktı.

Cürüm pek öyle ümit ettiğimiz gibi mühim değildi. Katil yalnız başına suçlu mevkiinde oturuyordu; etrafında jandarma filan yoktu. Halk, bir aydanberi tanınmıyacak kadar zayıflayan, iztiraptan ezilen; fakat hâlâ gayet temiz giyinen asıl hareketli katili, biribirinin üzerinden şaşkın şaşkın tetkik ediyordu. Velhasıl işte hâkim sorgusuna başlamak üzereydi... Ben lâfı uzatarak sizleri sıkmıyayım.. Celse açıldı. Hâkimin suallerine cevap vermek için katil gayet sakin ayağa kalktı:

— İsminiz?

— Ömer Taşçı.

— Yaşınız?

— Otuz beş..

— İşiniz?.

— (T...) nin müddeiumumisiyim.

Etrafta bir homurdanma oldu. Hâkim bu cevabın verileceğini evvelden bildiği halde yine azaların yüzüne bakmaktan kendini alamadı. Sonra kendisini toplayıp tekrar söze başladı:

— Bir ay evvel vazifenizden on beş gün izinle ayrılarak buraya gelmişsiniz. Sonra bir otel odasında kendinizi zehirlemek teşebbüsünde bulunmuşsunuz. İki saat zarfında tesir edebilecek bir zehir içtikten sonra; ben bir adam öldürdüm! diye karakola gidip polisi lüzumsuz yere iğfal etmişsiniz. Otel odasında bahsettiğiniz maktül bulunmadığı gibi; üzerinize gelen bir buhrandan dolayı tahtı nezarette bulunduğunuz karakolda hem katil hem de maktül olduğunuzu itirafla derhal hastahaneye kaldırılmışsınız.

Bunlar doğru mudur?

— Evet doğru.

— Kanun nazarında polisi aldatmaktan suçlusunuz.

— Ya öldürdüğüm adam?

— Suali siz değil, ben soruyor ve soracağım. Dünya hukuk

(Lûtfen Sayfayı çeviriniz)

PORTRELER

DİLENCİ

Hemcinslerine ilk defa ne zaman zilletle avuç açtığını hatırlıyamıyordu. Bunun ne ehemmiyeti vardı. Bugün o ihtiyar bir dilenci idi ve böylece ölüp gidecekti.

Onda dilencilik sanat ve itiyat halini aldıktan sonra servet sahibi olmuştu. Ömrünün sonuna kadar kendisini bir köşede, rahat yaşatacak parası varken bir türlü itiyadını terkedemiyordu.

Önüne gelene elini açıp boynunu bükerken içinden "Ne yapalım benim de hayatta nasibim bu imiş!,, diyordu. Bir ara hayatında bir değişiklik yapmayı düşündü. Mevcut parasiyle küçük bir ev alacaktı, geniş bahçesi olacaktı, orada sebze, çiçek yetiştirecek hayvan besliyecekti. Fakat her defasında " bir sene daha sabır lâzım!" diye söyleniyor, hayali bir türlü hakikat olamıyordu. Böylece günler, aylar seneler gelip geçti.

Yaşı ilerledikçe sinirleri de bozulmağa başlamıştı. Haylaz çocukların kızdırmalarına aldırır olmuştu. Onları kovalıyor, taşa tutuyor neticede yoruluyordu. Bir yerden parasiyle yiyeceğe müteallik bir şey almak istese ona hem kötüsü veriliyor, hem uzattığı para dudak bükülerek alınıyordu.

Bir dükkândan müşteri sıfatiyle içeriye girmeğe hakkı yoktu. Hemen:

— Haydi baba çık şimdi sırası mı ya? Sonra gel haydi.. diye göğsünden itiliyordu.

∴

Bir dilenci kadar insan ruhuna aşina hangi mahlûk vardır? O insanlığın ilk basamağının eşiğinde her haktan mahrum, daima aşağıdan yukarıya bakmağa mahkûmdu. Onun alışkın gözleri insanların bayağı ve kendisine yakın taraflarını pek iyi farkederdi. Ona sadaka verenler arasında hiç vermiyenlerden ziyade nefret ettikleri de vardı. Onların, kendisine, herkesin görebileceği şekilde - eğilip vermeğe tenezzül etmeden - fırlattıkları bozuk paraları yüzlerine atmak ihtiyacıyla titrerdi.

Kadınlara ve çocuklara çok derin zaafı vardı. Büyük annelerin torunlarının ellerine parayı sıkıştırarak kendisini işaretle:

— Haydi yavrum fukara babaya şunu ver.. diye gönderdikleri zaman sefaletini unutarak o temiz yavruları kucaklamak isterdi.

∴

Sahil boyunca ağır, ağır ilerliyordu. Bugün biraz keyfi yoktu. Sırtındaki hayat yükünü bu kadar ağır hissetmemişti. Kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Onu bu halde görenler yine çocukların kızdırdıklarını zannedeceklerdi..

Düşünüyordu: Hayat mıydı bu?..

Bütün ömrünce sıcak bir oda rahat bir yatak yüzü görmemiş, bir gün bile insan gibi gülüp eğlenmemişti..

Günün birinde düşe kalka sürüklediği bu hayata veda ettiği zaman gazeteler "ölen ihtiyar dilencinin üzerinden çıkan muazzam servet" serlevhası yazılar yazacaklardı.. Yolun ortasında durdu:

— Neye biriktirdim bu paraları? diye bağırdı.. Ve tekrar değneğine dayanarak hızlı, hızlı yürümeğe başladı.

HAYRİ ARUSAN

Edebî Gümrük Taraftarlığı

(6 ncı Sayfadan devam)

le doldurulması millî eserlerimizin kâfi derecde müşteri ve okuyucu bulmasına mani oluyor, tercüme eserlerle rakabet edememek yüzünden de millî şaheserlerimiz doğamıyor. Binaenaleyh gümrüklerimizi ecnebi eserlere kapamalı yahut sıkı bir kontrole tâbi tutmalı ve her şeyden evvel telif hakkı ödemek hususundaki beynelmilel hukuk kaidesinin dışında kalmaktan vaz geçmeliyiz.

Lozan muahedesinin en büyük zaferlerinden biri, şüphesiz ki, gümrüklerimizi tahdit eden kapitülâsyonların kaldırılması ve bu suretle millî ekonomimizin inkişafına mani olan engellerden en birincisinin bertaraf edilmesi olmuştur.. Tercümelerde telif hakkı ödemek muafiyeti de yine Lozan muahedesinin, beynelmilel kültür kaynaklarından serbestçe istifade etmemizi temin edecek bir zaferi sayılmağa lâyıktır. Ekonomi ile ilmî ve bediî kültür arasında çok sıkı bir bağlılık, bir münasebet mevcut olmakla beraber her iki sahanın kendilerine has mahiyetleri, kendi dahilî kanunları vardır. Birinin inkişafına yol açan bir tedbir, bir millî siyaset diğerinin inkişaf yolunu kapatabilir.

Ekonomik kıymetler riyazî ölçülerle ifade edildikleri halde san'at ve kültür kıymetleri bu ölçülere sığmaz. Birinciler, piyasasına arzedildikleri yabancı ve iktisaden geri memleketin sanayiini incitebilir, inkişafı frenliyebilirler. Fakat ikincilerin böyle bir rol oynayacağı iddiası realiteye uygun düşmez. Hariçten gelecek sanayi ve ziraat mahsullerinden gümrük alındığı halde tercüme için telif hakkı ödenmekle harice bir nevi gümrük ödenmesi bunu isbata kâfi bir delil olabilir.

Edebiyat ve kültür sahasında ekonomik bir tedbire baş vurmak zararlı ve tehlikelidir. Tercüme eserlerle yerli eserler arasındaki rakabet bir satış rakabeti olsa bile bunun izahı ve hal çaresi iktısat kanunlarında bulunamaz. Evvelâ böyle bir rakabet tabiî bir hal değildir. Muhtelif edebî eserler edebî müsabakalarda biribirine rakip olabilirler. Satış mağazalarında rakip olamazlar. İki kurşun kaleminden biri tercihen satın alınır; fakat bir edebî eserin diğerine tercihen satın alınması yalnız edebî rüştünü bulmuş insanlar için değil, edebî zevki henüz uyanmağa başlayan kimseler için bile düşünülemez. Halide Edibi Halide Edip olduğu için Gorki ve Zola'yı da Gorki ve Zola oldukları için okuruz. Bunlar edebî zevkimizin başka başka ihtiyaçlarına cevap verirler; rakip olamazlar. Eğer bizde gayri tabiî bir hal varsa noksanı kendimizde arayalım. Bulacağımız çare herhalde tercüme işini kısmak olmıyacaktır. Bilâkis edebî kültürümüzü yükseltmek için bu işe hız vermeğe mecburuz.

Ortada hiç bir rakabetin mevcut olmadığını iddia etmiyoruz. Bizde bugün, mütercimle müellif arasında tabiî kazandıran bir rakabet meselesi vardır; bu doğru. Ve belki asıl mesele de budur. Tercüme edilen eserlerin ekserisi san'at kıymetleri hiç olmayan ve sırf ticaret ve kazanç zihniyetile seçilen eserlerdir. Bu da doğru. Fakat bunu önlemek için tavsiye olunan tedbir çok insafsızca bir tedbir olmaz mı? Başka bir hal çaresi aranamaz mı? Yerli eserlere ve hattâ iyi tercüme edilmiş kıymetli eserlere mükâfatlar vadedilse, hükûmet bu gibi eserleri, Maarif ve kültür müesseseleri için bol bol satın almak suretile himaye etse daha iyi neticeler almak mümkün değil midir?

Bol tercümenin millî edebiyatımıza vereceği söylenen zarar, temin edeceği kâr yanında çok sıska kalır. Yerli eserlerin revacını temin etmek büsbütün ayrı bir iştir. Bunun için tercüme işini kısmağa lüzum yoktur. Millî ruhumuzun şaheserlerini biz ancak beynelmilel şaheserlerin ruhunu ruhumuza sığdırdıktan sonra yaratabiliriz. İşe millî kütüphanelerini tercümelerle zengin - leştirmekten başlıyarak az zamanda cihan edebiyatına şaheserler veren milletler yok değildir. Yalnız klâsikleri değil eski yeni bütün kıymetli eserleri lisanımıza mal etmek millî edebiyatımızın hiç bir zaman zararına olmaz. Telif hakkı ödemekte muafiyet bizim için engel değil bir mazhariyettir. Yeter ki bundan hakkile istifade etmesini bilelim.

Garp memleketlerinde tedricî icatlarla ve tedricî bir tekâmülle doğan ve yerleşen tekniği kısa bir müddet zarfında kendimize mal etmeğe ve bu memleketlerin uzun seneler müddetince yükseldikleri seviyeyi birkaç senede bulmağa çalışıyoruz. Medenî milletler ve memleketler arasındaki mevkiimizi sağlamlaştırmak, siyasî ve iktisadî istiklâliyetimizi muhafaza ve tarsin etmek için yegâne çare budur. Fakat unutmıyalım ki Avrupa tekniği ölü ve ruhsuz bir makineden ibaret değildir. Biz onu insanlığın bütün birikmiş ilim ve kültür kıymetleriyle beraber almaz - sak ölü almış sayılırız. Bu hakikat iyi anlaşılırsa ecnebi eserlerin bol bol lisanımıza nakil ve tercümesinin lüzum ve ehemmiyeti de iyice anlaşılır.

Memleketin kültürel kuruluş davası ticaret zihniyetile güdülmez ve başarılmaz. Millî kültür inkılâbımızın zarurî kıldığı vazifeleri iyi benimsiyelim.

---

prensipleri, kanunları bir ferdin şahsına bağlı haklarına karışmaz. Kendini katil eden bir katil için siz bir ceza tasavvur edebilir misiniz? Siz de hukukçusunuz...

— İlk defa ben de sizin gibi düşündüm. Odamın pencerelerini sıkı sıkı kapadım. Hiç ağrısızı duymadan beni öldürebilecek bir zehir aldım, ve içtim. Yatağıma uzandım, rahat rahat uyuyup gidecektim. Fakat bu arzum yerine gelmedi. Ahmaklar gibi adalete koşmak mecburiyetini hissettim. Bu hissimi size anlatamam... Sanki beni sürükliyen bir amansız kuvvet vardı. Birisi içimden: Sen kendini öldürdüğün gibi, bu ruh haleti içinde; hâdiseler başka türlü cereyan etseydi, pekâlâ başka birini kendinin yerine öldürebilirdin, diyordu. Sonra bir ses kulaklarımda; Sen Ömer Taşçıyı öldürdün.. Sen Ömer Tşaçıyı öldürdün.. Katil. Katil.. Katilsin, diye mütemadiyen uğul duyordu. Ben ki on beş senedir hattâ on yedi senedir, hukuk fakültesinin ilk sınıfından beri kndimi kanuna ve hakka bağlamış bir insanım. Evvelâ sizin gibi düşündüm; fakat sonra bir cinayet işlediğimi anladım. Ben bir katilim, bana ceza veriniz! Gerçi cinayetim ölümle netice - lenmedi.. Cemiyet onu kurtardı. Bu hal ise mücrimin lehine esbabı muhaffife teşkil eder.

— (T....) den Bursaya niçin gldinz.. Ve kendi ifadenize göre cürmü bir otel odasında işlemeyi neden münasip gördünüz? Bu cürmü işlemeye sebep neydi?

— Bu şahsî bir meseledir cevap vermem.. Her katil cürmünü inkâr eder. Ben sadece sebebini söylemiyeceğim.

— Zaten size kanun nazarında hangi sebepten suçlu olduğunuzu söyledim. Polisi iğfal... Üst tarafı tamamen şahsî bir iş, karışamayız. Şimdi söz müddeiumumînindir.

Müddeiumumî yavaş yavaş ayağa kalktı. Herkesin gözü onun siyah cübbesindeydi. Kollarını kavuşturarak söze başlarken, tam manasiyle bir hayretten ziyade halinde, ömründe ilk defa böyle basit bir mesele ile karşılaşmaktan dolayı sükûnet vardı. Kısaca:

— Suçlunun polisi iğfal ve işgalden başka bir kabahati yoktur. Türk ceza kanununun . . . maddesi mucibince cezalandırılmasını taleb ederim, dedi.

Suçlu bulunduğu yerden birden fırladı. Gözleri büyümüş, elleri titriyordu. Sapsarı kesilen yüzünde sadece açılabildiği kadar ağızı açıldı:

— Demek cemiyet için tehlikeli bir şahsı serbest bırakıyorsunuz! diye bağırdı.

Birinci vak'ada muvaffak olamadı. Ya bu katil tekrar bu cürmü işlemiye kalkışırsa?. Ya hakikaten birini öldürürse.. Diye ilâve etti.

Müddeiumumî de söz alarak:

— Meslektaşıma bir hastahaneyi tavsiye ederim.. Diye mukabelede bulundu.

Ömer Taşçı bu söze acı acı güldü:

— Günün birinde Ömer Taşçı isimli bir müddeiumumîyi öldürecek olursam siz mesulsünüz, dedi. Madem ki kanun bu adamı öldürmeme müsaade ediyor..

Dinleyicilerin gürültüsünü yatıştırdıktan sonra heyeti hâkime karar vermek için on beş dakika celseyi tatil etti.

Şimdi muhterem okuyucularım, ben de verilecek kararı merakla beklemekteyim.

SAMİM KOCAGÖZ

Harp ne zaman bir zarurettir

(4 üncü Sayfadan devam)

lerinin büyük kısmı hep buradan gelir.

∴

İbnürrüşd:

"Mevrus malûmatı beşeriye olmasaydı, insanlar bugünkü zekâlariyle, halik mertebesine yükselirlerdi." diyor.

Şüphesiz Şark alimi bu veciz sözleriyle beşeriyetin gurur ve ziynetini teşkil eden ayni zamanda müşterek malı olan bilgiye değil mazinin bozguncu hurafelerini, insanlığın mütemadî terakkisi karşısına dikilmek istenen batıl fikirleri kastediyor. Tarihi böyle bir anlayışın en iyi bir surette izahını ve emperyalizmin gaye ve makanizmasını Fon der Golç Paşanın "Milleti Müsellaha" adındaki eserinden aldığımız şu cümlelerde buluyoruz:

"Bu cıhanı fanide milelü akvam niamı dünyeviye istihsaline sây ve atide gelecek ahfat ve ensal için rahat refah ve itibar dahilinde yaşamağa arzukeş bulunarak zekâyı âli eshabından bir takım zevatın delâletiyle ihtiyacatı yevmiye hududunu tecavüz ederek medenî, tarihî ve siyasî bir hayali mevkii hakikate çıkarmağa çalıştığı müddetçe dünyada harp denilen nesne eksik olmıyacaktır."

Bu satırlar, bugünkü emperyalistler için de tamamen aktüel bir mahiyeti haizdirler. Buna binaendir ki zamanımızda en mütehakkim, müstebit ruhlu insanlar, bazı cemiyetlerde, zevatı âliyeden olmuşlardır. Fon der Golç Paşanın kaydettiği tarihî hayali tahakkuk ettirmeğe çalışmaktadırlar.

Gene buna dayanarak meselâ Faşizmin tarihî hayali; eski Roma İmparatorluğunun ihyasıdır. Rasizm ise Paganist Cermanyaya ecdat dinine dönmek ve tarihin herhangi bir zamanında Cermen tabiiyetinde yaşamış yerleri Cermen hegemonyası altına almaktır. Dünyada geriye avdet mümkün müdür? Efesli hakim Heraklit daha iki bin dört yüz yıl önce bunun gayri kabil olduğunu isbat etmiştir:

Giden geriye dönmez!

Emperyalizmin ikinci prensibi de; Mistisizim'dir. "Mistik, hayattan kaçan hakikî bir hodbindir. O daima kendisine büyük bir müttefik arar ve bunu Allahın varlığında bulur.

Umumî Harpte Emperyalizm "Allahı kendi müttefiki sayıyordu. Bunun içindir ki Alman süngülerinin, palaskalarının üzerinde: GOTT MİT UNS "ALLAH BİZİMLEDİR" ibaresi yazılı bulunuyordu.

Maksim Gorki son yazılarından birinde Büyük Harp esnasında Alman, Fransız, İngiliz ve Rus kiliselerinde düşmanları kahretmesi için herkesin Allaha dua ettiğini, eğer hakikaten bir Allah olsaydı hangi tarafın duasını kabul etmek hususunda trajı - komik bir vaziyete düşeceğini alaylı bir ifade ile anlatıyor.

∴

Harpten önceki emperyalistler Darvinizme bugünküler de biyolojiye dayanıyorlar:

Diyorlar ki:

"Biyoloji ilmi reddedilmez bir surette isbat etmektedir ki organik bir protoplazmanın hâkim kanunu, mekân içinde yayılmaktır. Canlı madde; büyümek ve yayılmak için, etrafındaki maddeleri yutarak kendi varlığının bir maddesi haline getirir."

"Biz, dinamik birer milletiz etraftaki canlı maddeleri kendi varlığımızın bir maddesi haline getirmek hakkımızdır.

Buradan da her gün gazetlerde okuduğumuz Libensraum (Hayat sahası) nazariyesi ortaya çıkıyor.

Halbuki tabiatte hiç bir mahlûk muayyen bir devreden sonra büyümek genişlemek gibi bir kanuna malik değildir. Her varlığın inkişaf çağ, müddet ve şeklini bizzat tabiat tayin etmiştir. Tabiatin dışına çıkacak menfez yoktur.

Diğer taraftan insanın hayat gayesi hakkında bugün müsbet felsefenin tecrübî ruhiyatın, biyolojinin ortaya koyduğu neticeler, hayatın mekân içinde değil zaman içinde fazla devam olduğunu göstermiştir. Her varlık fazla yaşamak için mücadele etmiyor mu, insanın en yüksek arzusu o değil mi?

Darvin hatıratında:

"En büyük ıstırabım Struggel for Leife"in bazıları tarafından yanlış nalaşılarak izah edilmesidir.,, diyor.

Bu iddianın doğruluğunu kabul etsek bile; bunu insan hayatına tatbik asla mümkün değildir. İnsan, Eflatunun dediği gibi, herşeyden önce bir sosyal hayvandır. Bir tekniğe sahiptir. Tesanüt, merhamet, şefkat iyilik, hürriyet, adalet gibi duygulara sahiptır. Onun için de mücadele hâkim bir kanundur. Fakat ayni nev'in fertleri arasında değil ayni nev'in birleşmiş zekâ ve işiyle tabiatın kör anasırına karşı meşrudur. Beşeri ideal, beşerî ıstırabı azaltmakta, kuvvet yerine hakkı tanımakta, iyi bir terbiye ile insanı refaha kavuşturmakta insan kalbinde tohum halinde bulunan adalet duygusunu filizlendirmektedir.

Otuz, Kırk asırlık insan zekâsının kahramanane bir çalışma ve uğraşma ile bulduğu ve binlerce büyük adamın ve geniş halk kütlelerinin alın teri ve hayatı bahasına elde ettiği bugünkü medeniyet ve kültürü galiz ve karanlık herhangi bir kuvvet ayakları altında bırakmak isterse bütün münevver insaniyeti karşısında bulacaktır.

Fakat insanlığı bu acı boğuşmaya sürükliyecek olanlar bu sefer yalnız bir dul kadının telmihile değil birleşmiş bütün insanlık vicdanının lânetleriyle karşılaşacaklardır.

Dünya yüzünde ise, bir fert için olduğu kadar bir millet için de en büyük bedbehtlık hattâ felâket umumî nefrete kendini mahkûm etmektir.

1—Vies des hommes İllustres; Plutarque.

2—L'origine de l'espéce: Darvin.

3—L'amour et la haine Prof. P. Janet.

4 — Prof. Seellier; İmperialisme.

Zenginin Eğlenmesi

(10 uncu Sayfadan devam)

kanlıya gelince, Hakkı Beyin ne düşündüğünü seziyor ve kabahatlıymış gibi sıkılıyordu. Onun eğlenmemesine sanki kendisi sebep olmuştu.

Saat on biri geçince gazinonun kapısından boyalı, boyasız kadınlar kırıtarak girmeğe başladılar. Bunlardan bazısı bir aşina çehre bulup gülümsüyor ve masalara ilişiyorlardı. Kimisi de birini arıyormuş gibi etrafı gözleriyle kolaçan ediyordu. Bir ara, masalarının hemen iki karış önünden beyaz keten elbiseli, esmer bir kadın, delikanlıyı süzerek ağır ağır geçti. O zaman Hakkı bey sordu:

— Onu tanıyor musun?

— Yooo...

— Çağırsana...

Delikanlı şaşırdı. Nasıl çağırsın? Kadın da durmuştu. Bunun üzerine Hakkı Bey cesaretini topladı ve ancak duyulabilir bir sesle kadına:

— Buyurun efendim! dedi.

Kadın zaten bu sözü bekliyordu. Çekinmeden yaklaşıp delikanlı ile Hakkı beyin arasına oturdu. Artık taşralı zenginin keyfi yerine gelmişti. Hemen rakı şişeleri tazelendi, yeni mezler, meyveler ısmanlandı.

Saat on ikiyi çeyrek geçe üç kişi masalarından kalktıkları zaman hesap puslası bir hayli kabarıktı. Misafirlik kaidesine tevfikan delikanlı, ay sonuna kadar öğle yemekleri ve tramvay için ayırdığı on liracığını çıkarmak istedi. Lâkin Hakkı bey elini yakalayıp homurdandı:

— Ne demek kardeşim biz varken...

∴

Kadının sokağına gelince, kadın:

— Şurada biraz durun. Şimdi gelirim, diyerek karanlık bir sokağa daldı ve bir eve girip beş dakika sonra döndü:

— Buyrun!

Girdikleri evin ön tarafında ışık yoktu. Kapı ihtiyatla açılmıştı. Şişman bir rum madaması onları, dikkatli dikkatli süzerek intizamsız, salonumsu bir yere soktu. Beyaz elbiseli kadın kaybolmuştu. Şişman madama:

— İkiniz isin yirmi lira vireceksiniz! dedi ve dışarıya seslendi.

Bu sefer gazinodaki kızla beraber sarışın, tombul tombul civelek bir rum kızı geldi. Hakkı sarışın tombulu görünce ağzını şapırdatarak madamın kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Keten elbiseli ıskartaya çıkarıldığını sezmişti. Hele delikanlı gitmeğe davranınca, genç kadın ona sokuldu, gözleri dolu bir halde:

— Ne olur gitmeyin, kalın, diye mırıldandı. Kırk yılda bir şey...

Delikanlının içi müthiş bir acı ile burkuldu. Şimdi hem aile ocağına ve hem de bu kadına karşı kendini suçlu görüyordu. Yüzü elemle buruştu. Hızla evden çıktı ve tramvaya binmeden yürüdü. Birçok şeyler düşünüyordu, adeta mahcuptu, ezgindi, kızgındı. Cemiyete, insanlığa karşı büyük bir cürüm işliyenlere mahsus bir hareketle — cürmünün izi görülmüş te takip ediliyormuşcasına — adeta kaçarak yürüyordu.

Faik BERCMEN

RIZA TEVFİK HAYATI VE ESERLERİ

(16 ncı Sayfadan devam)

telaş ve heyecanı bir bakıma mazur görmeli. Hangimiz acemiliğimizde habbeyi kubbe yapmazdık. En berbad mısramızı "şaheser" en "hayide" efkârı "deha eseri" saymadık.

Müellif de üstadı kendisinin saymış. Heyecan ve helecana kapılmış. Elli yıldır Türkçe şiir yazan üstadın resim altlarına kondurduğu derkenarları bile - eski harflerle imlâ edilmiş olduklarından "naşi" tercüme etmek mecburiyetinde kaldığını görememiş.

Öyle ise daha şimdiden milleti ile arasına bir tercüman koymak mecburiyetinde kalan Rıza Tevfiğin "bundan sonra da edebiyat tarihimizde kuvvetli bir şahsiyet olarak yaşıyacağı.." hükmünü nereden mi çıkardı?

Bunun cevabı bende yok. Bu Antolojinin - gene Türkçesi vesika, frenkçesi doküman - lara dayanan ikinci cildi de yakında zuhur edecekmiş. Belki onda yerini buluruz.

★

Kitabı üşenmeden baştan başa okudum.

Ve anladım ki neşredilen vesikalara ve şiirlere rağmen Rıza Tevfik maalesef şair değildir.

(Akbaba) da "Çimdik", "Fiske", "Su kuşu"; "Kartal" imzalariyle on dakikada yazılan öyle manzumeler neşredildi ve ediliyor ki, yazanların altına asıl isimlerini koymağa lüzum ve fayda görmedikleri bu eserler gerek kafiye, gerek vezin, gerek lisan ve gerekse his ve hayal bakımından üstadın "asâr" ı ile kabili kıyas olmıyacak kadar mütekâmil, cana yakın ve - haydi lirizm arayan antoloji müellifini memnun edeyim - liriktirler.

★

Nurullah Ataç-

— Bu kitap Rıza Tevfiğin kötü bir manzumeci olduğunu isbat ettiği için kıymetlidir, dedi.

Ben Nurullah Ataç'ın, sırasında, kendisi için bile, ne kadar insafsız olduğunu bilirim.

Burada az söyledi, yumuşak ve merhametli söyledi. Anlaşılıyor ki içinde unutulup kalmış olan Rıza Tevfiği birdenbire kaybetmek ona da hazin gelmiş.

★

Rıza Tevfiği, vaktiyle Tekke edebiyatını ve halk edebiyatını Yunus Emre'den ve Karaca Oğlandan tanıyamamış Enderun ve Divan edebiyatı kırması, şehir münevverleri beğenmiş olacak.

Bugün işin aslını delikanlılar mekteplerde okuyorlar. Bizden başka sahtesine ve uydurmasına dönüp bakan kalmadı sanırım.

★

Evet eminim ki Rıza Tevfik Antolojisini yirmi günde bizim nesil kapıştı. - Yani şimdi 30, 35 yaşında olan orta nesil. -

Ve bunun günahı da bizim değil, Rıza Tevfiği "Kıraat" kitaplarına alıp izinsiz kuvvetiyle ezberletenlerin boynuna olsun (*)

★

İşte size Antoloji müellifinin hangi tarihte yazıldığını bir türlü keşfedemediği zaman başını yumrukladığı ve tarihlerini buldukça sevincinden perendeler ve notlar attığı şiirlerden mısralar:

Bu gün melâlimin
Esiriyim yine
Kederli halimin
Acep meali ne?

Bu sözleri (o) söylerken ben dikkatle dinledim.
Can evimden acı duydum, için için inledim.

⁂

(O) Nazlı ismini son nefesimde
Anıp ta bahtiyar ölmek isterim.

⁂

Sevgilim seninle bağdaşalım gel
(O) geçmiş günlere ağlaşalım gel.

⁂

Dem olur ki yadın zihnimi çeler
İçimi (O) hain aşkın pençeler.

⁂

Ah (O) asabımı geren saçları

Bana dert ve sevda veren saçları

⁂

(O) güzel başını göğsüme daya
Hasretle bakalım şu dolun (?) aya

⁂

Cicim senin o kıvırcık ateşin gül dudağın
Goncelenmiş neş'e midir, neş'elenmiş çiçek mi?

⁂

Ellerde dolaştı gülgülü bade
(O) Pakize saki peymane sundu
Uzak düştük yazık Dersaadet asitanından **

★

Görülüyor ki mısra yapmak ne kolay, şair olmak ne güç.

Ve biz bunu tam elli bir senedir öğrenemedikse 939 yılında İstanbula hâlâ "Asitane" ve "Dersaadet" diyen gurbetzede Rıza Tevfik üstadımızın eş'arı ve dokümanı neylesin?!?!?

(*) Bizden bir evvelki nesilde "Kim olursa olsun, niçin ve neye muhalif olursa olsun, hesaplamağa lüzum görmiyerek "muhalif" geçinene gizli ve manasız bir sempati duyma" zaafı vardı ki bu zaaf bize de maalesef sirayet etti. Bir kere bu zaafı ve nereden filizlendiği gayri malûm merhameti duyduk mu kolayca mağlûp oluyoruz. Ve her sakallıyı peder sanmak, ve sakallı olduğu için büyük saydıklarımıza hürmet de bir başka kötü tarafımızdır.

(**) Bu mısralarda niçin bu kadar çok (O) var diye düşünmeyin. Müptedi veya fena şairler mısraı vezne uyduramadıkları zaman araya mutlaka ya bir (O) yahut bir (hep) karıştırırlar.

İnanmazsanız son zamanlarda **okuyucu avlamak** için haftalık mecmualarda **peyda olan (genç istidatların şiirleri) sütunlarına bakınız.**

AYIN TARİHİ

(8 inci Sayfadan devam)

da yanıma oturdular. Kadın, Dolmabahçeyi gösterdi. Tercüman Sultanın ve Atatürkün sarayı, dedi.

Kadın, hemen not etti. Biraz sonra Haydarpaşa lisesini sordu, tercüman âyan meclisi dedi, kadın yine not etti. Fakat ben dayanamadım. Şiddetle tercümanın gözüne baktım. Kurnaz adam hemen anladı ve işi tamir edeyim derken şöyle bir pot daha kırdı: Affedersiniz madam bu bina artık âyan meclisi değildir. Çünkü bizde âyan kalmadı, fakat mebusan meclisidir. Amerikalı madam aşırdı. Mebusan meclisi mi? Ya Ankaradaki Büyük Millet Meclisi de ne oluyor diye sormaz mı?

ŞEHİRCİLİK

Atatürk köprüsü açılıyor. Ne âlâ değil mi? Fakat iki başında ne meydan var, ne yol var, ne cadde var.. Bu âdeta pantalonu olup ta ayakkabı ve şapkası olmıyan bir zengine benziyor. Güzelim köprüden yürü ve sonra düz çamurlu, dar, pis yollara. Maydanlar ve caddeler açılıncaya kadar köprü eskiyecek.

Taksimde bir sergi binası yapılacakmış, sekiz yüz bin lira sarfedilecekmiş, yirmi bin kişiyi istiap edecekmiş.. Benim bildiğim böyle sergilerde hattâ büyük lokomotifler, vagonlar filan da teşhir edilir. Siz gelin de tâ Taksim tepesine bunları çıkartın. Benim bildiğim bu gibi binalar deniz kenarlarında veya demir yolu hizasında inşa edilir. Çırağan sarayı dururken git de Taksimin tepesini tercih et. Fakat bu mütearifeler hakkında şehircilik mütehassısımız Bay Dâniş vaktiyle gayet makul ve faydalı raporlar vermiş ve hattâ bu raporlar neşir de edilmişti.

Fakat unuttum. Bay Dâniş bir Türk vatandaşıdır, Fransada tahsil görmüştür. Bize ise Türk olmıyan mütehassıs gerek.

Ben belediyeci olsam evvelâ temizliğe ve sonra da sıhhate dikkat ederdim. Benden sonra gelecekler şehrin güzelliği ile uğraşsınlar. Yiyip içtiklerimiz berbat ve pahalı. Sıhhî teşkilâtımız noksan.. Bedava muayene, ilâç ve hastahanelerimiz gayri kâfi. İçtimaî teşkilât yok. Ancak zenginlerin hasta olmak hakkı var. Sonra biz konservatuvar, şehir kulübü, beynelmilel sergi sarayı yaptırmak için milyonlar sarfetmek istiyoruz. Ah şu ehem ile mühim.

CANLI VE CANSIZ PORNOGRAFİ

Yaz geldi, paltolar, şapkalar, çoraplar çıkarıldı. Mayo devri başladı. Hele plâjlarda neler oluyor. Bir de mizah gazetelerinin resim ve yazılarına bakınız. Nedir bu çapkınlık yarabbi.. Avrupada bu gibi gazeteleri her eve sokmazlar, genç kızlara okutmazlar. Bizde ise aksi.. Ben vakıa matbuat hürriyetine âşıkım ve bu uğurda çok cefa çektim. Fakat matbuat hürriyeti başka müstehcen neşriyat yine başkadır. Pornografi denilen bu neşriyatın aleyhindeyim. Çünkü bunun naşirlerini zengin etmekten başka hiç bir faydası yoktur, ferdî, içtimaî ve manevî zararları ise pek çoktur.

Plâj demek rezalet değildir, karikatür veya hikâye demek pornografi değildir. Vücudü tahrik, şehveti tahrik, ahlâkı ve terbiyeyi ifsat doğru değildir. Zevk ince olmalıdır. Spor faydalı bir eğlencedir. Şiir ve edebiyat mükemmel şeylerdir. Lâyiklik, asrîlik, medenîlik lâzımdır. Fakat her şeyden evvel edep ve terbiye gerektir. Plâjda, mizahta, sporda, dansta edep ve terbiye...

Kız, erkek Türk gençleri başı boş olmamalıdır. Her birimizin ferdî hürriyeti ve hakkı yanında hepimizin millî ve demokratik vazifelerimiz ve gayelerimiz vardır. Biz Türkler maddeten ve manen ne kadar temiz olursak o kadar yükseliriz. Anarşi ve pornografi bize gelmez. Türk inkilâbı ve Türk Cumhuriyeti bizden büyük hizmetler bekliyor. Halkçıyız, gayemize lâyik olalım. Türküz, yabancıların en fena âdetlerini almayalım. Bize azim, irade, seciye ve dinamizm lâzımdır, yoksa canlı veya matbû pornografi değil.

SUPHİ NURİ İLERİ

Meksikada toprak meselesi

(7 nci Sayfadan devam)

te bir kaç köylü şefi Ayala şehrinde toplanarak San Luis programını tahakkuk ettirinceye kadar silâhlı mukavemete devam edilmesi hakkında yeni kararlar verdiler. Verilen kararlar, hareket ayaksustla komününde başladığı için, Meksika tarihinde Ayoksustla plânı ismi altında zikredilmektedirler.

Tam bu sıralarda Victoriano Huerta Cumhurreisi Maderoyu öldürterek yerine geçiyor. Bu hâdise Zapata taraftarlariyle büyük arazi sahipleri arasındaki mücadelenin alevlenmesine sebebiyet veriyor. Meksika baştan başa alevler içinde yanıyor. Nihayet çarpışma yeni diktatör Huertanın mağlûbiyetiyle neticeleniyor. Muzaffer köylü şefleri istikbalde ne yapacaklarını tesbit etmek için San Pablo Okstotepek te toplanıyorlar. Burada iki mühim karar veriliyor:

1 — General Emiliano Zapata İnkılâbın büyük şefi ilân edilecek 2 — onun kendine ideal edindiği köylüye toprak taksimi meselesi halledilinceye kadar mücadeleye devam edilecek. Bu toplantının sonunda köylü şefleri tarihe "Ayala plânının tashihi hakkında zabıtlar" ismi altında geçecek olan bir beyanname neşrediyorlar.

Muzaffer köylü ihtilâli daha iktidarını sağlamlaştırmadan vaadlerini tahakkuk ettirmeğe çalışıyor. 1915 senesinin 6 II inci kânununda neşredilen kararname ellerinden alınan toprakların Komünlere iadesini ve bu teşekküllere paraca da yardım edilmesini emrediyor. Bundan maada toprak istiyenlerin dileklerini tetkik etmek maksadiyle bir Millî Ziraat Komisyonu kuruluyor. Toprak meselesinin halli için lâzım olan tetkikatı yapmak ve tetbirleri almak maksadiyle de mahallî Komisyonlar vücude getiriliyor.

Fakat Zapata hareketinin galip gelmesine ve hareketi idare eden şeflerin bütün hüsnüniyetine rağmen toprak tevzii işi bir türlü umumîleşemiyor. Zapata silâhlı mücadeleye devam ediyor fakat harekâtı bir plân dairesinde cereyan ettiremiyor. Çarpışma uzayıp gidiyor. Bu mücadelenin yegâne faydası Meksika halk kütleleri arasında bir inkılâpçı prensibin yayılıp kökleşmesi olmuştur. Meksika halkının bugün dahi uğrunda çarpıştığı bu prensibi şöyle hülâsa etmek mümkündür:

"Toprak onu işleyenin malı olmalıdır. Bugünkü zengin arazi sahipleri bu araziyi asıl sahiplerinin elinden zorla almışlardır. Bugün üzerinde ücretle çalıştıkları toprakların asıl sahibi olan yerliler bu topraklara tekrar sahip olmalıdırlar."

1919 senesinde Zapata, General Pablo Gonzales'in emri üzerine Jesus M. Guaşarda tarafından katlediliyor. Zapatanın ortadan kalkmasiyle Meksika ziraî İnkılâp hareketi bir kaç sene için gevşeyip dağılıyor.

Görüldüğü gibi Meksika tarihinde tesadüf ettiğimiz ardı arkası gelmeyen karışıklık ve ihtilâller hiç te, söylendiği gibi, Meksika halkının anarşi, çapul ve macera ile dolu ruhundan neşet eden hareketler değildir; bilâkis bunlar bize bütün bir millet halkının insan gibi yaşamak için giriştiği kavganın nesilden nesile azimle devam ettirilen bir silsilesini gösteriyor.

MECDİ DEVRİM

MEVLÂNANIN RUBAİLERİ

Geçenlerde tanınmış bir İngiliz edebiyat mecmuasında Ömer Hayyam ve Ebûulâlaulmaarâ'dan bahseden bir muharrir bu klâsiklerin kendi Milton'larına tercih edeceğini yazıyordu. Şark klâsikleri ve Türk klâsikleri bize kalan birer kültür kültür mirasıdırlar. Kültürümüzün temeli için onları okumamız lâzımdır. Asaf Hâlet Çelebi ruhunu kavradığı Mevlâna'nın rubailerini Türkçemize çevirmekle büyük bir hizmette bulunmuştur.

Mevlâna hakkında kitabın başında genişçe izahat vardır.

Aşk ve cemiyet

(11 inci Sayfadan devam)

Kanun aşk ve şehvetin aleyhindedir, demiştik. Fakat medeniyetin vücuda getirdiği âdetler, san'atlar, filmler, eğlenceler hep bizim şehvani arzu ve ihtiyaçlarımızı arttırıyor.

Buna karşı cemiyet müdafaa tertibatı almış: dinî nikâh, medenî nikâh, mukavele, ceza, takip, ahlâkî engeller ve şaire. Fakat cemiyet boşanmaya karşı evliliği müdafaa etmedi, zinayı büyük bir cürüm saymadı.

Ferdî şehvet cemiyetin aldığı bu tedbirlerden gazaba geliyor ve fazla hürriyet istiyor.

Hasılı aşk ile cemiyetin ebedî muharebesi henüz büyük bir zafer ile neticelenmedi.

En nihayet ne fert aşkında israr edebilir ve ne de cemiyet şiddetinde. Fert ile cemiyet akibet muharebelerinden birer miktar fedakârlık edip anlaşmağa mecburdurlar. Fakat bu zarureti dünya kuruldu kurulalı her ikisi de henüz anlıyamadı. Belki de ateş ile su gibi şehvanî aşk ile cemiyet, ferdiyetçi fert ile cemiyet hiç bir vakit barışamıyacaklardır.

Herhalde bugün aşktan anlamıyanlar âşıklara kızıyorlar, âşıklar da aşktan anlamıyanlara acıyorlar. Biri tabiatın öbürü kanun ve nizamların sözünden anlıyor. Neden istikbal bunlara tercümanlık etsin? Neye su ateşi söndürsün, neye ateş suyu yaksın? (1)

SUPHİ NURİ İLERİ

(1) Denyo de Rougemont ile Gaston Rogeot un aşka dair yazılarından istifade ederek bu makaleyi yazdım. (30 Teşrinievvel 1936 tarihli ve 37 numaralı "Kurun" un ilâvesinde neşrettiğim "Yazık âşık olmıyanlara" unvanlı konferansıma bakınız.

R. Püller

(Tesis Tarihi 1909)

İNGİLİZ KUPONLARINI İSTEYİNİZ

Galata, Karaköy Mehmet Ali Paşa han No. : 42

Kohinor

Diş Macunu

KOHİNOR, diş macunlarının en iyisidir. Mutlaka KOHİNOR kullanınız. Her yerde bulunur.

Israrla isteyiniz.

Şalom Biraderler

İZAK ve JAK

TÜTÜN TİCARETİ — İHRACAT — İTHALÂT

Bahçekapı, 4 cü Vakıf Han, 2 nci Kat No. 33 - 35

İSTANBUL TELEFON : 23591 - 21082

ŞUBESİ :

Şirket Bulvarı, Bahçeliler Han, İZMİR

Posta Kutusu No. : 269 **TELEFON: 2372**

Umumî Telgraf Adresi: **"SHALOMBROS"**

Yeni Kitapçı

NAİL ÇAKIRHAN

ANKARA CADDESİ No: 85

Bütün kitaplar bulunur.

SUPHİ NURİ İLERİ

İki Çift Göz

HİKÂYELER 50 KURUŞ

Sanatkârlara Mektup (acele)

Pek muhterem efendim;

Size hürmetimiz büyüktür.

Kiminiz heykel yapar, kiminiz heykel kadar heybetlidir.

Doğum ve ölüm tarihleriniz evde kapı kenarında yazılı.

Kafanızın kutrunu ölçüp defne yaprağından çelenkler ördük.

Üstüne tükürdüğümüz çimenleri saksılara nakledip baş köşeye yerleştirdik.

O saksılarda çiçekler yetişmiş, çiçekleri kurutup, açmadığımız kur'anların içinde saklar, çivilere asarız.

Ne de olsa misafirsiniz, hatırınızı kırmak şöyle dursun sizi memnun etmek için elimizden geleni yaptık.

Dertlerimizi dinler gibi oldunuz, yazdınız, çizdiniz, yonttunuz da ne oldu?

Tahta kurusundan, sivri sinekten, kıtlıktan bizi kurtaramadınız.

Hamam böceğine, çekirge ve düşman belâsına karşı başkaları çare verdi.

Beteri var, bacanağın düğününde ilâçlık, bir keman bile yoktu.

Ufak tabut biçimli kılıflardan kemanlar çıkmadı. Kemanlar nerde idi, niçin sustular?

Söylesenize, neden heykeller teftiş seyahatine çıkmaz?

Neden sıcak ve yağmurlu günlerde heykeller şemsiye açmaz?

Velhasıl şairlerin lâfı, bir sütçü beygirinin yükünü bile taşımaz niçin?

Bir zamanlar, hey gidi günler hey! liyen, maşrapa ibrik yapmağa tenezzül ederdiniz.

Hem gözü dinlendirir, hem hararete serinlik verirdiniz.

Şimdi suyumuzu boş sardalye kutularında içiyoruz.

İsteseniz ne süslü ne nakışlı sandıklar yaparsınız!

Bir zamanlar hasta çocuklara şarkı söylerdiniz.

Bir zamanlar deniz aşıp gelen düşmana, bayraklardan beylerden evvel;

— Dur! derdiniz.

Kavgada can veren tatlı sözünüzü dinler, çocukluğun rahat karanlığına dalardı.

Bir zamanlar işe yarardınız.

Şarkılarınızda fakirlere peşin cennet verirdiniz.

Cennete hücum! Cennete canlı girelim derdiniz.

Dünya kadar geniş ovalar hep sizindi, gezerdiniz tozardınız, avaz avaz bağırırdınız.

Bir zamanlar bize ekmek gibi, toprak gibi lâzımdınız.

Nur içinde yatsın, merhum annem sizi kendi çocukları kadar severdi, hepinizi giydirir kuşatırdı.

Bütün emekler hep boşa mı gitti? Kullarınızı unuttunuz.

Mektuplaşmaz olduksa da biz hep sizi hatırlarız.

Yüzünüz hâlâ ezberimizdedir.

Sararmış fotoğrafınız dıvardadır, tasvirlerinizi kâhat çiçeklerle süsleriz, akraba ve taallukattan sayılırsınız.

Kibir midir nedir bilmem;
Kiminiz ellere uydu gitti.

Kiminiz lûgatlara girdi gitti.

Kiminiz, (onları göreceğimiz geldi). Kitapların dik satırları arkasından, yılda bir, ömürde bir uğrıyacak dostu bekler.

Yaz akşamları çocuklar seslenir, üstümüze yıkılan gecenin uçurmaları çırpınır, efkârdan titrer dururuz.

Hep sizi düşünürüz.

Yıldızlara kadar uzun sicimleriniz vardı.

Hep o günleri hatırlarız.

Verdiğiniz horoz şekerleri komşu gülünden kızıldı, onları emmedik, çekmecelerde sakladık.

Mehtapta iki büklüm sıralanıp, sırtımızda sıçrayan ellerinizi duyardık, birdirbir oynardık.

Ansızın bir gün, karanlık ıslak ormanda size doğru çılgın gibi koştum!

Biribirine sarılmış ağaçlardan evham basmıştı.

sizden bâri bereket şarkıları gelsin.

Yaşı sekiz olan sevgiliye ilk aşk mektubunun imlâsını sizden sorardık, sizden isterdik gittiniz.

Yazıklar olsun!

Hep beraber şeytanın hakkından gelecektik, korkup gittiniz! Yazıklar olsun!

Bir zamanlar sizi kızlar parmakla gösterir; toprağa âşık derlerdi.

Toprağı da kızları da bırakıp gittiniz, ne yazık!

Zerzele senesi idi;

Kızamık döktüm geçti, elimden tutup gezmeğe götürdünüz, beraber köy meydanına çıktık bacaklarım ne zayıf, kâinat ne yeni idi.

Yedi derya mutasarrıflığına sizi kim tayin etmişti bilmem?

— Al! dediniz, her şeyi sana veriyorum.

Mevlevî gibi kollarınızı dört yana salladınız;

— Al sana! her şeyi gözlerin için hazırladım.

Gök yüzü, yer yüzü sana teslim!

Temiz bir camdan daha temiz bir âlemi bir günlük ödünç verdiniz, o güne doyamadık efendim!

BEREKET ŞARKILARI

Mesafeler ardınca meyva kokan gemiler
Getirecekler bu iklim boyunca vıcık vıcık yolcularını
Sarı uzun yüzlü ihtiyarlarını,
Çuval çuval pirinçlerini
Sandıklarından katar katar ipek esvaplar, acaip yaş meyvalar dökülecek.
Mesut çocuklara oyuncaklar çıkacak.
(İri mavi boncuklar, siyah Japon estampları
kıvrım kıvrım, beyaz karanfiller).
Ve biz, anlıyacağız neden sonra kimleri beklediğimizi
Kulları, köleleri olduğumuzu,
Ayrılmıyacağımızı ahrete dek.
Avuç içi kadar gemilerinden bir kıtayı dolduracak mesut insanlar inecek.

N. İlhan BERK

Tuhaf şey; ateş böceklerine yıldız, yıldızlara ateş böceği derdiniz. Biz tarlayı sürerken siz ufuklarda buğday serapları görür ağlardınız, ekmek yemiş kadar olurduk.

— Buna da eyvallah!

Dilinizde yollar kısalır, gurbet erir, saadet sürerdi;

— Ona da eyvallah!

Hani kuraklık senesinde söylerdiniz, bir gün dağlardan ovalardan sürü gemiler inecek, gemilerde neler olmıyacaktı!

Kızına çeyiz mi istersin?

— Al!

Çuval çuval un mu?

— Al!

Zurna davul mu istersin?

— Bağışladım, al! her şey senin!

Gemiler henüz gelmedi biliyoruz.

Yengem hâlâ anlatır;

O vakitler Allahın sesiyle sesiniz pek de benzermiş, biribirinden seçilmiyecek kadar birmiş.

O vakitler Allaha ve size "Sen" denirdi.

Aranız açılmışsa kabahat kimde?

O gün bu gün ikinize de küstük; çok beklettiniz.

Her şey olur, biz de sizi bekletiriz; darıldık; yine barışırız, yabancı değiliz, dünya kardeşi, süt kardeşiyiz.

Aslı var mı bilmem, bizi göreceğiniz gelmiş?

Malı mülkü bırakıp bize dönmek istiyormuşsunuz?.

Evdekileri sorarsanız hepsi âfiyetteteler beraber mahsulü topladık.

Ezeldenberi sizi bekliyoruz.

Bağlarda bu sene bol üzüm var, incir sizden iyi olmasın bal ağlıyor.

Yemişlerimiz, kızlarımız dünya kurulalı sizi beklemekte.

Çocuklar masal ister, çocuklara henüz karpuz kabuklarının içindeki pembe sarayları göstermediniz.

Doğrusunu isterseniz denizlere açılsam da bin bir kulaç dibindeki şehirleri artık seçemiyorum, gözlerim o yerleri kaybetti gitti.

Türlü mıskalar ezberlemiştim, hepsini unuttum, sevgilimin ismini bile.

Defterlerinizde her şey kayıtlı imiş, bilmem hangi sahifede altı kırmızı kalemle çizilmiş ismimiz varmış, her şey sülüs yazı ile yazılmış duruyormuş.

Ebediyet sizin olsun, biz ihtiyarladık, dinlenmek isteriz.

Dile kolay, bu günlerden bir gün, yolun kenarına çömelip, çocuk doğurur gibi can vermek gerek.

Başucumda olursanız, belki serin iki çift söz aklınıza gelir söylersiniz.

— Bak derim, eş dosttan hayır varmış.

Sakın gücenmeyin, insan hâli, belki düşer susarım.

Bizim öküzü ahıra bağlayın, tenbih edin, telaşta yemi ihmal edilmesin.

Size son zahmet; konu komşuya yolda kaldığımı söylersiniz, helallaşmak nasip olmazsa kusura bakmasınlar.

Son defa isminiz okunur üflenir, her şey söylenir gider.

Kemikleri benim, eti sizin, çoluk çocuk hepinize emanet!

Onlar kapıları açık bırakıp, bacalı değirmene gittiler.

Çocuklar sizi tanır; gözlerinizden sözlerinizden tanır.

Onlara raslarsanız bizlerden selâm, giderken yaya gitmişlerdi dönerken şenlikle dönsünler, bacaksız yürür öküzlerle taylarla dönsünler.

Gelin gelir gibi gürültülü kervanla dönsünler.

Köyde o gün höyük tepesine çıkar, sabahla beraber yolcuları karşılarız.

Gece karanlığında bekleriz, şafak sökünceye kadar bekleriz, siste bekleriz, sabah yağmurunda bekleriz, bu dünyada bekleriz, çabuk bekleriz.

Ahıra sığmaz makinadan inersiniz; kucaklaşırız.

Lâfın kısası dolaplarda kat kat pideler, kâse kâse reçeller hazır.

Gelen gelsin yerlerde yataklar serdik.

Hepinizi bekliyoruz.

Ölüler beride dursun, gelin yiğitler, cennete cehennemden de geçsek diri gireriz!

Cümleye selâm.

Ayrılık çeşmesinden; Sarı Çizmeli Mehmet

namına Abidin - D